

edícia - LUDOVÉ PIESNE REGIÓNOV SLOVENSKA / Hont, Podpoľanie a Novohrad

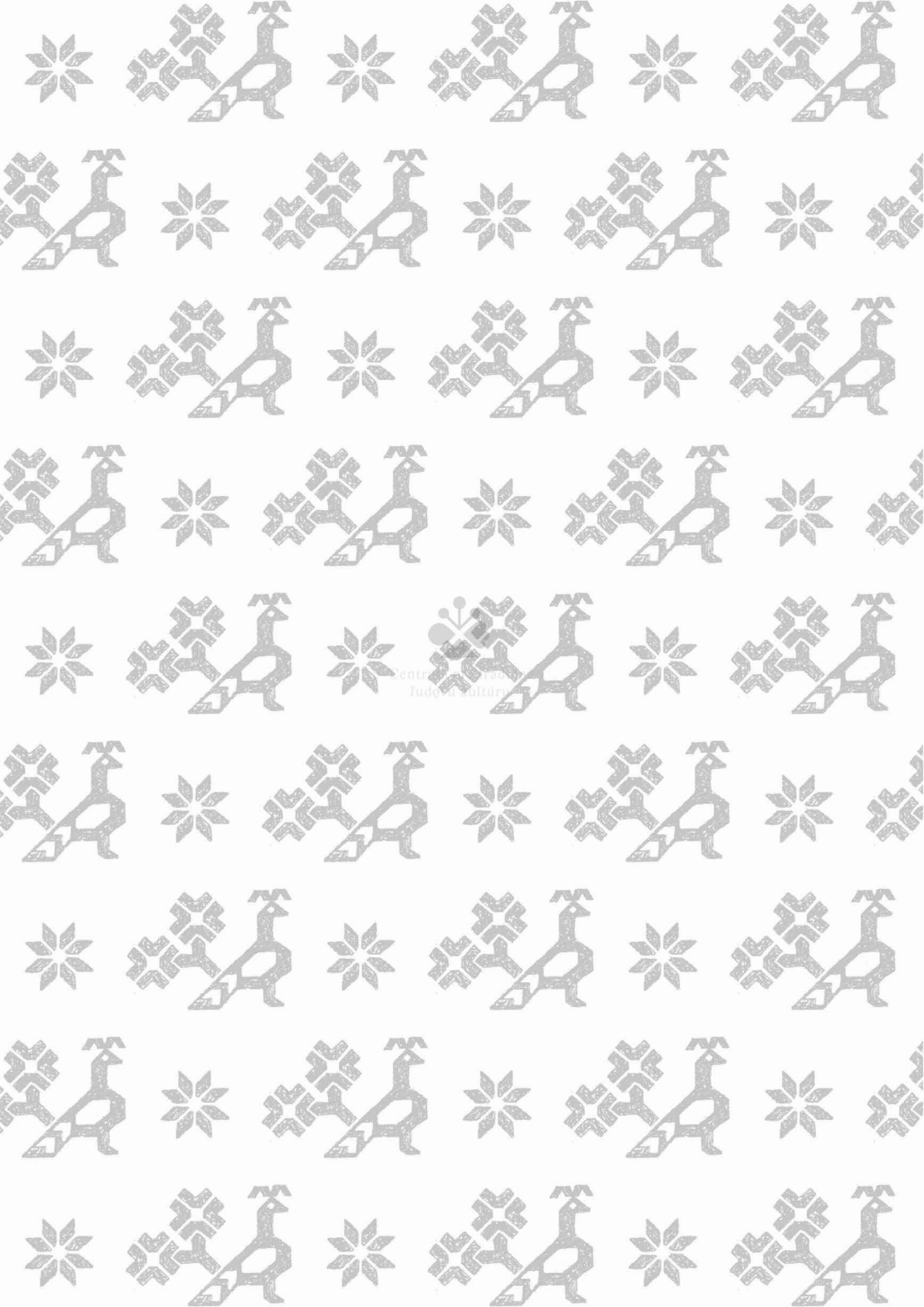
Jana Ambrózová - Andrea Jágerová

Hont, Podpoľanie a Novohrad

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

Centre for Jewish Culture

Hont, Podpoľanie a Novohrad

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

Jana Ambrózová
Andrea Jágerová

Národné osvetové centrum
Koordinačné centrum
tradičnej ľudovej kultúry
Bratislava 2009

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
zaradilo túto publikáciu
do zoznamu odporúčaných učebných pomôcok
pre základné školy, stredné školy,
mimoškolskú činnosť a iné širšie využitie.

Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru

Vydalo:
Národné osvetové centrum
ako svoju 2407. publikáciu
Bratislava 2009
1. vydanie

Supervízia edície: Jana Ambrózová
Autori textov: Jana Ambrózová, Andrea Jágerová
Autor piesňovej časti: Andrea Jágerová
Grafická úprava notových zápisov: Jana Ambrózová
Redaktorka: Stanislava Luptáková
Zodpovedný redaktor: Vladimír Kyseľ
Jazyková úprava: Hana Brunovská

Grafická úprava a návrh obálky:
akad. mal. Marta Balážiková
Zalomenie a príprava tlačových podkladov:
O + M, Ing. Oto Balážik
Tlač: Euro PRINT HALL, s.r.o.

ISBN 978-80-7121-324-6

Obsah

- 6 Úvod
- 8 Niekoľko slov o ľudovej piesni (J. Ambrózová)
- 15 Ľudová pieseň v regióne (A. Jágerová)
- 20 Použitá a odporúčaná literatúra
- 22 Vysvetlivky
- 23 Abecedný zoznam obcí podľa regiónov
- 23 Abecedný zoznam všetkých piesní
- 24 Obsah piesňovej časti
- 25 PIESNE – Hont
- 51 PIESNE – Podpoľanie
- 79 PIESNE – Novohrad

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

Kultúrne dedičstvo, hmotné i nehmotné, je súčasťou materiálneho a duchovného bohatstva Slovenskej republiky. Tradičná ľudová kultúra predstavuje tú jeho časť, ktorú vytvorili, ktorou žili a dodnes žijú najširšie vrstvy obyvateľstva. Vytvorili ju generácie príslušníkov slovenského národa, národnostných menšín a etnických skupín žijúcich na našom území. K multikultúrnej pestrosti prispeli aj regionálne rozdiely, ktoré sa utvárali v rôznych prírodných podmienkach, v odlišnom pracovnom zameraní a náboženskom vyznaní obyvateľov našej krajiny. Takáto kultúrna rozmanitosť je hodnotou, ktorú treba uchovať pre nasledujúce generácie.

Vláda Slovenskej republiky schválila v roku 2007 „Konceptiu starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru“. Konceptia nadväzuje na medzinárodné dokumenty z dielne UNESCO (Medzinárodná organizácia pre vedu, kultúru a vzdelanie pri OSN) a jej hlavným cieľom je komplexne a systémovo riešiť starostlivosť o tradičnú ľudovú kultúru. Medzi systémové kroky patrí – popri spracovaní inventarizácie tradičnej ľudovej kultúry, vytvorení jej centrálnej bázy údajov a pod. – aj sprístupňovanie tradičnej ľudovej kultúry prostredníctvom školskej výučby. V tejto súvislosti Ministerstvo školstva Slovenskej republiky schválilo a od školského roka 2009/2010 zaviedlo do štátneho vzdelávacieho programu prierezovú tému „Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra“.

Edícia „Ľudové piesne regiónov Slovenska“ je jedným z výsledkov realizácie spomínanej koncepcie a práce expertnej skupiny zriadenej pri Koordinačnom centre tradičnej ľudovej kultúry. Úlohou tejto skupiny bolo prostredníctvom vydavateľskej činnosti navrhnuť niekoľko titulov, ktoré majú podporiť vyučovanie prierezovej témy. Jeden z prvých predstavuje edícia, ktorú tvorí osem zborníkov ľudových piesní zostavených z piesňového repertoáru rôznych regiónov Slovenska. Na ich iniciovaní aj zostavení sa významne podieľala Katedra etnológie a etnomuzikológie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Jej pedagógovia a absolventi tvoria viac ako polovicu autorského kolektívu.

Pod spoločný názov edície „Ľudové piesne regiónov Slovenska“ sú zahrnuté jednotlivé tituly, ktoré reprezentujú regióny, zastúpené v zborníkoch:

Záhorie a oblasť medzi Malými Karpatmi a Váhom

Myjavsko a Trenčiansko

Kysuce, Turiec, Orava a Liptov

Ponitrie a Tekov

Hont, Podpoľanie a Novohrad

Horehronie a Gemer-Malohont

Spiš a Šariš

Abov a Zemplín

Obsahová náplň jednotlivých zborníkov, resp. kapitol každého zborníka je priamo podriadená tomu, na aké účely a komu sú určené. Cieľovou skupinou sú predovšetkým pedagógovia a ich žiaci na základných a stredných školách (to však nevyklučuje okruh ďalších záujemcov). Tomu je prispôsobený nielen samotný výber piesní, ale aj vnútorná štruktúra a obsah jednotlivých častí každého zo zborníkov. Ako z ich názvov vyplýva, každý prezentuje piesňovú tradíciu niekoľkých kultúrnych regiónov. Spájanie viacerých regiónov do jedného zborníka nemá viesť čitateľa k tomu, aby začal vnímať združené regióny ako jeden kultúrno-geografický celok. Hoci v niektorých rovinách

tradičnej kultúry by sme medzi nimi určite našli viacero spoločných znakov, spomenutý postup bol motivovaný inými príčinami.

Keďže počet publikovateľných piesní je vždy do istej miery limitovaný, nebolo možné venovať v zborníku adekvátnu pozornosť všetkým obciam a mestám v danej oblasti. Autori sa snažili, aby vybrané piesne reprezentovali pestrý hudobný materiál a súčasne aby geograficky rovnomerne „pokryli“ daný región, resp. regióny. Pritom sa usilovali nezanedbať potreby pedagógov nižších stupňov vzdelávacieho systému a zaradiť do zborníkov aj tradičný detský piesňový repertoár, resp. pri výbere piesňového materiálu vo viacerých prípadoch uprednostnili nápevy s jednoduchšou hudobnou štruktúrou.

V snahe o účinnejšie využitie zborníkov v rámci vyučovacieho procesu bolo naším cieľom sprostredkovať čitateľovi prostredníctvom notových a textových zápisov čo najviac informácií o špecifikách piesňovej tradície danej geografickej oblasti. Texty piesní sú uvádzané v miestnych dialektoch a zapísané formou „píš, ako počuješ“. Preto sa z nich dajú vyčítať niektoré kľúčové osobitosti lokálnych nárečí. V niektorých prípadoch zachytávame v notových zápisoch viachlasné formy tradičného spevu, poukazujúc tak na ďalšiu dôležitú črtu folklórnej tradície niektorých slovenských kultúrnych regiónov.

Istá časť notových zápisov (prevažne tanečných piesní) obsahuje okrem iného aj grafické značky harmonického sprievodu. Jasne si uvedomujeme, že tú istú ľudovú pieseň možno harmonicky chápať viacerými spôsobmi. Výberom jedného z nich nemáme v úmysle poukázať na jeho nadradenosť voči ostatným spôsobom harmonizácie. Naším prvotným zámerom je uľahčiť situáciu tým čitateľom (pedagógom), ktorí majú záujem používať počas spevu piesne (resp. počas výučby) sprievodný hudobný nástroj. Ponúknutý spôsob harmonického riešenia hudobného sprievodu by mal byť len akousi pomôckou, ktorá sa môže v hernom procese rozvíjať či meniť.

Dôležitou časťou každého zborníka je textová časť, rozdelená do niekoľkých kapitol. Úvodné majú za cieľ uviesť aj menej zainteresovaného čitateľa do prostredia folklóru, prípadne do prostredia ľudovej piesne v širších kultúrno-spoločenských kontextoch. Až druhá kapitola sa svojím obsahom primárne zameriava na charakter piesňovej tradície v danom regióne, resp. regiónoch. Významnou časťou každého zborníka je kapitola s názvom Použitá a odporúčaná literatúra, v ktorej možno nájsť nielen odkazy na vhodné odborné publikácie, ale aj bibliografické údaje o piesňových zbierkach, v ktorých môže čitateľ objaviť ďalší potrebný piesňový materiál.

Pevne veríme, že zborníky venované ľudovým piesňam regiónov Slovenska si nájdu mnohých zvedavých čitateľov. Dúfame tiež, že im pomôžu zodpovedať veľa dôležitých otázok spojených so slovenským folklórom a ľudovou piesňou ako jednou z jeho najreprezentatívnejších foriem.

Ludová pieseň vo svetle základných atribútov folklóru

Termín *folklore* bol prvýkrát oficiálne použitý v polovici 19. storočia v Anglicku. Jeho význam sa však vtedy chápal pomerne široko. Naznačuje to aj preklad slov, ktoré tento termín tvoria (*folk* = ľud, *lore* = vedomosti, znalosti; *folklore* = vedomosti, znalosti ľudu). Jeho presný obsah sa v rámci vedných disciplín etnológie a folkloristiky celkom jasne obmedzil na niekoľko zložiek *tradičnej* (ľudovej) kultúry. Zjednodušene možno povedať, že v súčasnosti sa pod pojmom folklór chápu určité *umelecké prejavy*, tvorené, realizované a tradované charakteristickými spôsobmi v konkrétnom spoločenskom prostredí. V prípade spomenutej spoločenskej sféry išlo v našej geografickej oblasti predovšetkým o vidiecke spoločenstvo, reprezentované najmä roľníkmi, pastiermi a remeselníkmi, ktoré sa v určitom období súhrnne nazývalo teraz už nie veľmi aktuálnym termínom *ľud* (preto tiež pomenovanie *ľudová pieseň*, *ľudová kultúra*). Špecifické historicko-spoločenské okolnosti v jednotlivých geografických oblastiach podmienili charakter umeleckého čítania, resp. myslenia miestneho spoločenstva natoľko, že sa, okrem iných kultúrnych javov, aj jednotlivé zložky folklóru vyvinuli do pomerne originálnych podôb. Folklór sa tak môže svojím charakterom líšiť podľa obce, regiónu, krajiny. Vďaka ich tradovaniu z generácie na generáciu, príp. vďaka iným spôsobom uchovávanía a šírenia sa nám niektoré folklórne prejavy, síce v relatívne obmedzenej miere, avšak predsa, zachovali až do dnešných čias.

Folklór je komplexný jav zahŕňajúci tri základné zložky: *hudobnú*, *tanečnú* a *slovesnú* (povesti, mýty, porekadlá, hádanky, rečňovanky a pod.). Toto rozde-

lenie je však v istom zmysle pracovné, pretože folklórny prejav neraz tvoria viaceré spomenuté umelecké formy. Tak ako ľudový tanec nemôže existovať bez hudby, ktorá ho sprevádza, tak sa tradičné divadlo, resp. dramatické prejavy (napr. betlehemska hra) nemôžu zaobísť bez slovej ani bez hudobnej či tanečnej zložky. Je tiež pomerne ťažké zaradiť ľudovú pieseň výlučne do jednej zo spomenutých troch skupín. Z hľadiska melódie sa totiž vníma ako dôležitá forma *hudobného folklóru*, jej neoddeliteľná slovná zložka ju však zaraďuje aj medzi významné *slovesné* folklórne prejavy, preto sa pieseň skúma i z jazykového hľadiska.

Dôvod, pre ktorý sme v našej pracovnej definícii folklóru zdôraznili fakt, že sa tvorí, realizuje a traduje osobitými spôsobmi, je ten, že pri jeho hlbšom skúmaní nachádzame naozaj významné rozdiely, ktoré ho odlišujú povedzme od umeleckej kultúry historicky formovanej v prostredí vyšších sociálnych vrstiev, resp. v prípade hudobného folklóru – od vážnej, tzv. oficiálnej hudby. To, samozrejme, platí aj pre samotnú ľudovú pieseň. Počas niekoľkých desaťročí skúmania folklóru sa podarilo vyšpecifikovať zopár jeho základných vlastností, ktorými sa líši od foriem „vyššej“ umeleckej kultúry a ktoré charakterizujú jeho existenciu a povahu v prirodzenom, tradičnom prostredí. Ide predovšetkým o *anonymnosť tvorcu*, *ústnosť*, *variantnosť* a *funkčnosť*. Všetky tieto na prvý pohľad nezrozumiteľné, avšak významné pojmy si priblížime pomocou jednoduchých príkladov v nasledujúcich riadkoch. Ich pochopenie je kľúčom k objasneniu podstaty folklóru ako pevnej súčasťi našej tradičnej kultúry.

A pretože táto knižka je venovaná najmä slovenskej ľudovej piesni, všetky spomenuté pojmy si vysvetlíme vo vzťahu k nej.

Pojem *anonymnosť tvorcu* znamená, že

takmer pri žiadnej ľudovej piesni nepoznáme jej autora. Poznanie autora piesne sa totiž pri jej spievaní nevnímalo ako niečo dôležité.¹ Okrem toho, keď sa napr. pozrieme na piesne, ktoré sa spievajú v určitej obci, nájdeme medzi nimi nielen také, ktoré majú s veľkou pravdepodobnosťou pôvod v danej lokalite, ale nemalú skupinu budú tvoriť aj také, ktoré prišli odinakaľ, ktoré obyvatelia tejto obce v minulosti prebrali a spievajú dodnes. Niektoré piesne dokonca putovali nielen z dediny do dediny, ale aj z oblasti do oblasti či z krajiny do krajiny, a to prostredníctvom rôznych kolonizačných vln, sezónnych robotníkov, vojakov, remeselníkov a pod. Hneď ako sa istá neznáma pieseň uchádzajúca sa o miesto v miestnom repertoári ľuďom zapáčila (či už ich oslovil text, alebo jej melódia), obyvatelia ju prevzali a spievali pri vhodnej príležitosti.

Veľmi dôležitou vlastnosťou ľudovej piesne a folklórnych prejavov vôbec je ich *ústnosť*. Žiadny folklórny prejav sa jeho nositeľmi nefixoval do podoby písaného textu či notového zápisu. Hlavným spôsobom, ako sa folklórne javy šírili medzi ostatných alebo tradovali z generácie na generáciu, bolo *ústne podanie*. Ľudové piesne sa šírili vďaka prirodzeným speváckym príležitostiam, napr. pri spievaní pri domácich prácach, na lúkach, pri kosení či hrabaní, na páračkách, priadkach, na zábave pri muzike a pod. Tí, ktorí určitú pieseň miestneho repertoáru ešte nepoznali, sa ju počas spomenutých folklórnych príležitostí postupne naučili, pričom si aj podvedome osvojovali spôsoby, ako tú-ktorú pesničku spievať (napr. si osvojovali spôsob frážovania, spôsob samotnej tvorby tónu alebo to, ako a či vôbec spievať dru-

hý hlas a pod.). Takýmto *ústnym* tradovaním sa zachovával nielen miestny piesňový repertoár, ale aj samotný spôsob jeho interpretácie.

Už spomenutá *ústnosť* ako forma existencie piesne (folklóru) v jej tradičnom prostredí išla ruka v ruke s *variantnosťou* ako jednou z jej ďalších dôležitých vlastností. *Variantnosť* môžeme chápať dvoma spôsobmi. Po prvé, žiadna pieseň, ako už bolo povedané, nebola písomne fixovaná notovým zápisom. To dávalo speváčkovi istý priestor na vlastný, tvorivý vklad v rámci jej interpretácie, a to priamo úmerne k jeho momentálnemu psychickému rozpoloženiu, speváckym schopnostiam alebo individuálnemu hudobnému čítaniu. Táto skutočnosť často viedla k tomu, že tá istá pesnička nemusela mať rovnakú výslednú hudobnú podobu, či už ju zaspieval opätovne ten istý spevák, nehovoriac o prípade, keď ju nezávisle zaspievali rôzni interpreti. Zberatelia, ktorí chodili po dedinách a zapisovali ľudové piesne, sa neraz stretli so zaujímavým problémom. Hoci sa im podarilo zapísať určitú pesničku od istého speváka, druhý spevák z tej istej obce im už spomenutú pieseň zaspieval trochu pozmenenú (s pridanou melodickou ozdobou, príp. so zmeneným tónom). Práve takéto – takmer identické piesne – nazývame *piesňovými variantmi*.

Druhý spôsob chápania *variantnosti* ľudovej piesne súvisí okrem iného s jej geografickou migráciou. Ako sme už naznačili v jednom z predošlých odsekov, niektoré nápevy, texty piesní alebo dokonca celé ľudové piesne našli svoj domov vo viacerých obciach, regiónoch, ba dokonca v mnohých susedných krajinách. To znamená, že ľudová pesnička sa môže vysky-

¹ Pri niektorých piesňach ich autora poznáme. Typickým príkladom je František Hřebačka, známy pod pseudonymom Fanoš Mikulecký, ktorý vytvoril okolo stovky piesní vrátane, aj na Slovensku relatívne známej, piesne *Vinečko bílé*.

tovať vo viacerých miestnych hudobných kultúrach súčasne. Avšak práve vzhľadom na okolnosti jej putovania sa jej podoba mohla v určitých úrovniach pozmeniť (či už v úrovni textu, alebo hudobnej stránky). V takýchto prípadoch preto tiež hovoríme o existencii ľudovej piesne vo forme viacerých veľmi blízkych variantov.

Pri charakterizácii poslednej spomenutej vlastnosti folklóru, resp. ľudovej piesne – jej *funkčnosti* – možno začať pomerne zjednodušujúco tým, že nie vždy sa piesne spievali výlučne „len tak, pre potešenie“. Niektoré boli neoddeliteľnou súčasťou významných zvykov či obradov alebo boli tematikou ukotvenou v ich textoch pevne *zviazané* s konkrétnymi udalosťami či situáciami. Tesná *funkčná väzba* niektorých piesní s určitým obradom alebo zvykom mnohokrát tiež spôsobila práve to, že tieto piesne prežili dlhé obdobie premien miestneho repertoáru v hudobne nezmenenej podobe a zachovali sa až do dnešných čias (tak v niektorých obciach dodnes pretrvali napr. pesničky spojené so svadobným obradovým cyklom, vianočným obdobím a pod.).

V súvislosti s *funkčnosťou* piesní môžeme spomenúť aj prvé delenie piesní v tejto kapitole. Tým bude delenie piesní na *piesňové žánre*, pri ktorom sa neberie do úvahy ich hudobná stránka, ale výlučne ich *funkcia* v tradičnom prostredí. V takom prípade (vychádzajúc z členenia L. Drippovej) si za najvhodnejšie prvotné delenie určíme delenie piesní na dve základné skupiny, a to: *funkčne viazané piesne*, *funkčne neviazané piesne*.

Už sme istým spôsobom naznačili, že medzi *funkčne viazané piesne* patria ľudové nápevy, ktoré sú pevne späté s tradičnými zvykmi, obradmi či inými konkrétnymi udalosťami v živote vidieckeho spo-

ločenstva. V takom prípade možno na prvom mieste hovoriť o významnej skupine *piesní obradových*, viazucich sa buď na obrady tzv. kalendárneho cyklu (piesne spievané pri vynášaní Moreny, jánске piesne, vianočné koledy, dožinkové piesne a pod.), alebo na obrady rodinné (krstínové, svadobné piesne alebo pohreb-né plače). Ďalšou žánrovou skupinou sú *piesne spojené s tradičnými prácami* (s prácou na lúkach: ženské *trávnice*, mužské kosecké piesne alebo s prácou v lese: drevorubačské, tzv. *rubárske* piesne a pod.). Za tretiu dôležitú žánrovú podskupinu možno považovať *piesne späté s určitými tancami* (špecifické piesne k pastierskemu tancu *odzemok*, k jeho „ženskému variantu“ – k *cipovičke*, k strofickému tancu *mojše* a pod.). Poslednou významnou žánrovou podskupinou *funkčne viazaných piesní* je skupina tzv. *detských piesní*, spätá s detskými hrami alebo reprezentovaná rečňovankami, riekankami či špecifickou skupinou ľudových piesní – uspávkami.

Druhá dôležitá skupina – *funkčne neviazané piesne* zahŕňa veľké množstvo nápevov, ktorých interpretácia spravidla nie je pevne spojená s obradom alebo špecifickou situáciou. Do tejto skupiny sa zaraďujú piesne rôznej hudobnej povahy, pričom za najdôležitejšie kritérium ich vnútorného rozdelenia sme zvolili *tematiku* obsiahnutú v ich textovej zložke. Medzi najvýznamnejšie žánrové podskupiny *funkčne neviazaných piesní* patria:

piesne ľúbostné (svojím obsahom sa dotýkajú problematiky ľúbostného či iného vzájomného vzťahu ľudí, spevák nimi vyjadruje žiaľ, sklamanie či radosť vyplývajúce z určitého medziľudského vzťahu a pod.);

piesne so zbojníckou tematikou (svojím textom približujú nielen aspekty života

zbojníkov, niektoré piesne sú svojimi textami priamo späté s tzv. *jánošíkovskou tradíciou*);

piesne zábavné a erotické (humornými či „korenistými“ textami pertraktujú rôzne životné situácie);

piesne vojenské (tematikou textov jasne odkazujú na rôzne stránky vojenského života, napr. hovoria o smútku z povinnosti nastúpenia do armády a pod.);

piesne späté s povolaniami (patria sem napr. piesne pltnícke, banícke, drotárske, mlynárske a pod.);

piesne vystáhovalecké (tematika textov jasne poukazuje na fenomén vystahovalectva, spojený predovšetkým s odchodom za prácou do vzdialenejších krajín, ako napr. do Ameriky, Argentíny, na Dolnú zem a pod.).

Pri takomto spôsobe delenia piesní možno vytvoriť veľké množstvo ďalších podskupín, ktoré sa dokonca vo viacerých prípadoch prelínajú (napr. istá *ľúbostná pieseň* sa môže obsahom textu viazať aj na vojenský život, na moment rozlúčky zaľúbencov a následného odchodu mládenca do armády, čím pieseň môže tematicky spadať aj do skupiny *vojenských piesní*, alebo dokonca obradová pieseň viazaná na krstiny môže svojím pikantným a humorným textom patriť medzi *piesne zábavné a erotické* a pod.).

Žánrová charakteristika piesní sa môže zdať nejednoznačná, ponúkajúca viac možností zaradenia určitej piesne do konkrétnej žánrovej skupiny. Napriek tomu je tento spôsob triedenia ľudových piesní dôležitým postupom pri ich spracovávaní, dokonca pomáha pri ich hlbšom vedecskom skúmaní. Ukázalo sa totiž, že predovšetkým v rámci prvej skupiny *funkčne viazaných piesní* majú piesne jednotlivých žánrov (napr. vianočné alebo lúčne piesne) často spoločné hudobné znaky, čím sa

vedcom uľahčuje náhľad na ľudovú pieseň v jej mnohorakosti. Okrem toho pre laických záujemcov sa poznanie žánrového delenia piesní stáva výhodným z praktického hľadiska. Pri práci s piesňovým materiálom, resp. s piesňovými zbierkami sa výrazne zjednodušuje proces výberu vhodných, teda žánrovo príbuzných piesní napr. pri príprave speváckeho čísla (žánrové určenie je jedným z bežných údajov uvádzaných v notových zápisoch ľudových piesní) a pod.

Na záver podkapitoly azda možno dodať, že všetky základné atribúty folklóru, resp. ľudovej piesne, ktoré sme spomenuli, sú pre nich charakteristické takmer výlučne v ich pôvodnom, tradičnom prostredí. V súčasnosti sa okrem niekoľkých výnimiek takmer vždy stretávame s ľudovou piesňou sprostredkovanou: prostredníctvom masových médií (rozhlasového vysielania, výnimočne televízie), vystúpení hudobno-tanečných súborov či vďaka publikovaným piesňovým zbierkam. Ľudová pesnička sa tak prenáša do iného prostredia, šíri inými spôsobmi. Porozumenie spomenutým pojmom a ich vzťahom k folklóru, resp. ľudovej piesni je napriek tomu dôležité pre pochopenie procesov vývoja jednotlivých folklórnych javov, tým aj podstaty ich rôznorodosti či miery ich premenlivosti.

Významné zberateľské aktivity na Slovensku

Na to, aby sa dalo určiť, ktoré piesňové žánre sú charakteristické pre ten-ktorý región, alebo zistiť, ktoré sú typické hudobné znaky ľudových piesní určitej oblasti, treba mať na ich vzájomné vedecké skúmanie dostatočné množstvo porovnávacieho piesňového materiálu. Ten sa získava predovšetkým zberateľskou činnosťou, teda zapisovaním či nahrávaním

ľudových piesní priamo v dedinskom prostredí. Tieto tzv. *terénne výskumy* sa na Slovensku realizujú už dlhší čas. V rôznych historických obdobiach však mali osobitý charakter, odlišné materiálne podmienky na realizáciu a taktiež boli motivované odlišnými spoločenskými potrebami.

Výsledkom prvých rozsiahlejších zberov piesní sú impozantné zbierky dvoch významných kultúrnych dejateľov, Pavla Jozefa Šafárika (*Písne swětské lidu slovenského v Uhřích*, 1823, 1827) a Jána Kollára (*Národnie zpiewanky*, 1834 a 1835). Vplyvom dobových udalostí, pre ktoré boli charakteristické národno-emanipačné snahy vo viacerých úrovniach vtedajšieho spoločenského života, prezentujú tieto dve diela iba texty piesní, teda nie úplné piesňové zápisy. Práve zozbieraním ľudovej poézie sa obaja autori snažili poukázať na dostatočné výrazové a vyjadrovacie schopnosti slovenského jazyka.

O niekoľko desaťročí sa uskutočnila zberateľská akcia, ktorá v tom čase nemala v strednej Európe obdobu. Išlo o projekt vydávania *Slovenských spevov*, za ktorý sme si vyslúžili od našich susedov veľký obdiv. Realizoval sa totiž v čase zákazu činnosti Matice slovenskej iba z finančných zbierok dobrovoľných darcov, so zberateľskou pomocou učiteľov, hudobníkov a iných kultúrnych dejateľov, ktorí posielali ľudové piesne z rozličných kútov krajiny do Turčianskeho Svätého Martina, Povereníctvu pre zbieranie a vydávanie Slovenských spevov. Tak sa postupne v období rokov 1880 až 1926 vydalo úctyhodných 1 977 kompletných zápisov slovenských ľudových piesní, a to v troch zväzkoch (každý zväzok obsahoval niekoľko samostatných zošitov). Všetky zošity *Slovenských spevov* sa v rokoch

1972 – 1989 dočkali svojej reedície vďaka Ladislavovi Galkovi, a to v podobe doplneného vydania v šiestich zväzkoch so siedmym registrom (tieto *Slovenské spevy* obsahujú až 4 120 piesní).

Medzi výrazné zberateľské osobnosti na začiatku 20. storočia patrí maďarský hudobný skladateľ Béla Bartók. (O slovenský ľudový pieseň prejavili záujem napr. aj českí hudobní vzdelanci² na čele s hudobným skladateľom Leošom Janáčkom alebo ruská hudobná folkloristka Jevgenija Lineva, ktorá nahrávala na fonograf viachlasné ľudové piesne na Kysuciach.³) Béla Bartók sa zaraďuje medzi prvých významných teoretikov slovenskej ľudovej piesne. Bol jej mimoriadne agilným zberateľom, precíznym zapisovateľom a v neposlednom rade všímavým systematikom a vedcom. Počas niekoľkých rokov prvých desaťročí 20. storočia zozbieral na území Slovenska vyše 3 200 piesní. Veľká časť z nich sa dočkala publikácie, a to v troch zväzkoch *Slovenských ľudových piesní* (1959, 1970, 2009).

Spomedzi zaujímavých a ojedinelých zberateľských akcií prvej polovice 20. storočia možno spomenúť medzinárodný projekt z roku 1929, na ktorom participovala Matica slovenská a vtedy už desať rokov existujúci Štátny ústav pre ľudový pieseň. Projekt viedol Karel Plicka, prvý profesionálny hudobný folklorista zamestnaný v obnovennej Matici slovenskej, inak významný zberateľ piesní, dôležitá osobnosť fotografie a filmu. Na podnet Československej akadémie vied vtedy francúzska nahrávacia spoločnosť Pathé realizovala pod Plickovým vedením zvukové nahrávanie, ktorého výsledkom bolo 131 gramoplatní slovenskej ľudovej hudby. Dominantná časť z nich zachytáva práve

² Ďalší boli napr. Hynek Břm, František Bartoš, Františka Kyselková.

³ Nebola na našom území prvá, ktorá použila fonograf na nahrávanie ľudového spevu. Už v roku 1901 realizoval slovenský kňaz Karol Anton Medvecký prvé nahrávanie na fonografické valce v Detve.

slovenský tradičný spev.

Aby sme však nevzbudili dojem, že považnú zásluhu na zbieraní slovenských ľudových piesní mali predovšetkým „zahraniční“ odborníci a hudobní skladatelia, treba zdôrazniť, že okrem týchto niekoľkých spomenutých terénnych výskumov sa v priebehu celého 20. storočia uskutočnilo v rôznej intenzite množstvo zámermi jasne ukotvených zberateľských akcií, vedených domácimi odborníkmi, príp. folklórnymi nadšencami (okrem už menovaných patrili medzi nich napr.

J. Blaho, P. Tonkovič, J. Guzová, J. F. Kve-toň, K. Hudec, O. Elschek, A. Elscheková, S. Burlasová, E. Krekovičová, L. Galko, H. Urbancová a ďalší). V polovici 20. storočia významnú časť zberateľských aktivít organizačne zastrešili novovzniknuté inštitúcie ako hudobnofolkloristické oddelenie Ústavu hudobnej vedy SAV (vzniklo v roku 1951), Československý rozhlas v Bratislave a Osvetový ústav, ktoré v súčasnosti reprezentujú hlavne Ústav hudobnej vedy SAV, Slovenský rozhlas a Národné osvetové centrum v Bratislave.

Výsledkom systematickej zberateľskej práce s lokálnym, ale aj celoplošným geografickým záberom boli stále ďalšie publikované zbierky slovenských ľudových piesní. Vyberáme len torzo z nich, poukazujúc predovšetkým na možnú rôznorodosť cieľov, ktoré ich zostavovatelia sledovali: štvorzväzkové *Slovenské ľudové piesne* (1951–1964) s editormi K. Hudecom a F. Poloczekom predstavujú širší repertoár vybraných obcí Slovenska. *Záhorácke pjesničky* (6 zv., 1948–1986) Janka Blaha či *Myjvaské piesne* (1958) Júlie Kováčovej reprezentujú teritoriálne zamerané diela. Na pomerne špecifickú žánrovú skupinu piesní je zameraná napr. zbierka Sone Burlasovej *Ej, prišli sme, prišli sme na pole družstevné* (1980) alebo *Vojenské a regrútske piesne* (1991). Náš

obmedzený výber zakončíme monograficky koncipovanou zbierkou piesní predstavujúcou repertoár a interpretačné osobitosti jediného speváka: *Eva Studeničová spieva* (1984), ktorú zostavil Karol Plicka. Okrem piesňových zbierok týchto typov sa môžeme v praxi stretnúť aj s takými, ktoré sú výsledkom snaženia samotných obcí. Ide o spevníčky vydávané obecnými zastupiteľstvami s cieľom propagovať či uchovať v tlačenej podobe miestny piesňový repertoár.

Na záver tejto časti môžeme dodať, že prostredníctvom všetkých, či už individuálnych, alebo tímových, zberateľských počínov za celé, nami definované takmer dvestoročné obdobie sa v Matici slovenskej a Slovenskej akadémii vied zhromáždil materiál v úctyhodnom počte vyše 20 000 záznamov piesní, nerátajúc ďalších niekoľko desiatok tisíc zapísaných piesňových textov. Ako už bolo povedané, významná časť uzrela svetlo sveta vo forme knižných publikácií. Treba však dodať, že veľké množstvo piesňového materiálu sa dostalo na verejnosť aj v podobe zvukových nahrávok. V súvislosti s tým možno poukázať na mnohostranné aktivity rozhlasových inštitúcií v Bratislave (so svojimi satelitnými štúdiami v Košiciach a Banskej Bystrici) alebo Brne, ktoré od polovice minulého storočia okrem realizácie vlastných terénnych výskumov vydávali záznamy pôvodných folklórných prejavov na gramofónových platniach, neskôr na magnetofónových páskach, prípadne na kompaktných diskoch.

Ludová pieseň z hudobného hľadiska

Pri dostatočnom počte zápisov ľudových piesní ich môžeme hlbšie vedecky porovnávať a skúmať. Odborné analýzy slovenského piesňového materiálu, resp. prvé vedecké závery a domnienky týkajúce sa

hudobnej povahy slovenských ľudových piesní sa objavujú v rôznom rozsahu už po úspešnom dovŕšení niektorých spomínaných zberateľských počínov. Samozrejme, aj odborné poznávanie ľudovej piesne sa vyvíjalo. Menili sa názory na pôvod niektorých jej hudobných znakov, skúmali sa hudobno-genetické vzťahy medzi piesňami susedných národov, pátralo sa po osobitosti slovenského piesňového repertoáru. Vďaka významnému odbornému prínosu viacerých hudobných vedcov sa celé vedecké bádanie v tejto oblasti ukotvilo v jasnom myšlienkovom rámci a na stabilnej teoretickej báze.

Pri odbornom skúmaní hudobnej stránky ľudovej piesne sa na jej vnútornú stavbu nazerá v prvom rade cez optiku týchto hudobných kategórií: *melodika, tonalita, rytmus, metrum, tempo, forma*. Na základe analýzy piesní vo vzťahu k spomenutým hudobným kategóriám sa ukázalo, že všetky piesne možno rozdeliť na základe ich spoločných znakov do niekoľkých skupín. Spomenuté skupiny piesní dostali názov *hudobnoštyľové vrstvy*. Do veľkej miery totiž odrážajú historický vývoj ľudovej piesne, resp. hudobného myslenia, ktoré ju formovalo. Tento vývoj smeroval spravidla od hudobne „jednoduchých“ *piesňových typov* smerom k štruktúrou zložitejším piesňam.

Jednotlivé hudobnoštyľové vrstvy slovenských ľudových piesní sú:

1. Piesne tzv. starej kultúry (niekedy nazývané aj piesne predharmonické)
 - a) magicko-rituálne piesne
 - b) piesne roľníckej kultúry
 - c) piesne pastiersko-valaskej kultúry
 - d) zbojnícke piesne

2. Štyľová medzivrstva tonálno-modálneho charakteru

3. Nové harmonické, resp. harmonicky determinované piesne

- a) staršie piesne harmonické
- b) piesne novouhorského typu
- c) piesne západoeurópskeho typu
- d) piesňová tvorba súčasnosti

Na to, aby sme lepšie poznali spomenuté vývojové fázy a hudobné znaky, ktoré ich charakterizujú, treba siahnuť po odbornej literatúre (niektoré vhodné publikácie sú uvedené v nasledujúcej kapitole). Pochopenie vývoja a hudobnej štruktúry ľudových piesní si totiž vyžaduje istý čas a hlbšiu teoretickú prípravu.

Treba však dodať, a priamo to súvisí so „spôsobom života“ piesne v jej domácom prostredí, že vývoj jednotlivých *piesňových typov* neprebíhal tak, že jedna hudobnoštyľová vrstva po svojom vzniku nahradila všetky predošlé. Ako aj sám zachovaný piesňový materiál nasvedčuje, všetky typy piesní dokázali do istej miery prežiť obdobia zmien až do súčasnosti. Charakter hudobného myslenia vidieckeho spoločenstva však nezabránil tomu, aby sa napr. niektoré hudobné prvky, typické pre určitú štyľovú vrstvu piesní, „nalepili“ povedzme na vývojovo staršie nápevy. Preto pomerne ľahko natrafíme pri práci s pesničkami na piesne, ktoré majú znaky niekoľkých hudobnoštyľových vrstiev. Bez tejto rozmanitosti by náš tradičný piesňový repertoár nebol taký bohatý, aký je vo svojej celistvosti ešte aj dnes.

Medzi Hontom, Novohradom i Podpoľaním zaznamenávame významné kultúrno-spoločenské vzťahy, ktoré sú nielen dôsledkom ich geografickej polohy, ale aj výraznej vnútornej migrácie ich obyvateľov.

V 16. a 17. storočí, v období tureckých vojen, sa obyvatelia južných častí týchto regiónov presťahovali smerom na sever. Po porážke Turkov sa spomenuté, takmer vyľudnené oblasti v priebehu 18. storočia dodatočne osídľovali roľníkmi zo Zvolenskej župy (územne ju pokrýva oblasť Podpoľania). Podobný pohyb obyvateľstva pokračoval v 19. storočí, keď sa mnohé chudobné roľnícke rodiny z Podpoľania a severného Hontu presťahovali do bohatších, úrodnejších južných častí. Spomínaná migrácia vyvolala mnoho spoločných kultúrnych javov, ktoré migrujúci obyvatelia so sebou prinášali z jednej oblasti do druhej. Tieto skutočnosti sú hlavným dôvodom, prečo niektoré regióny predstavujeme spoločne v jednej podkapitole (máme na mysli práve hontiansky a novohradský kultúrny región, regiónu Podpoľania venujeme samostatnú časť s ohľadom na niektoré osobitosti v tradičnej hudobnej kultúre).

Podpoľanie

Podpoľanie nie je historický ani novodobý kultúrny región. Ide o etnografickú oblasť, ktorá nemá geograficky ani administratívne vymedzené hranice a pri ich vyčlenení môžeme postupovať z viacerých hľadísk (napr. z hľadiska skúmania tradičného odevu, tanečného prejavu, nárečia atď.). Naším kritériom vymedzenia regiónu bol podpoľiansky hudobný štýl, ktorého jadro nachádzame v dedinách a lazničkých osadách horských masívov Poľany a Javoria. Vplyv tohto hudobného nárečia zasahuje i do južnej časti bývalej Zvolen-

skej župy a do oblasti severozápadne od Poľany. Preto sme do tohto územia priradili aj lokality ako napr. Dobrá Niva, Pliešovce, Zaježová, Hrochoť, Čerín, Poniky atď. Na východe región ohraničuje obec Detviarska Huta a na západe obec Trnie.

Územie Podpoľania sa začalo osídľovať v 13. – 14. storočí. Centrom regiónu bol už v tom období hrad Víглаš. Kultúrno-spoločenským i obchodným strediskom bolo aj mesto Zvolen – križovatka dôležitých obchodných ciest.⁴ V 15. – 16. storočí zasiahla územie Podpoľania kolonizácia na valaskom práve. Rozľahlé horské, dovtedy nevyužívané pasienky a lúky boli dosídlené pastierskym obyvateľstvom. Poskytovali výborné podmienky na rozvoj salašníckeho chovu oviec. Práve salašníctvo v spomínaných horských oblastiach malo nielen výrazný hospodársky význam, ale vplývalo aj na formovanie niektorých zložiek tradičnej kultúry (napr. budovanie pastierskych stavieb, výroba špecifického pastierskeho riadu, formovanie sa regionálneho piesňového materiálu a tradičného hudobného instrumentára). Ďalším zdrojom obživy bola v niektorých lokalitách práca v sklárskych hutách (Stará Huta, Víглаšská Huta Kalinka, Detviarska Huta atď.) a na pľach (Detva).

Pre podpoľiansku oblasť je charakteristické rozptýlené osídlenie. Už od začiatku osídľovania tohto územia vznikali okolo centrálnych sídel mnohé lazničke usadlosti, ktoré od svojho vzniku prechádzali postupným vývojom. Spočiatku sa využívali iba sezónne, na letný chov dobytka, až v neskoršom období sa stali základom trvalého osídlenia (z lazových sídel takýmto procesom vzniklo napr. mesto Hriňová). Odlúčenosť „lazníkov“ od spoločenských centier, špecifické, nie najjednoduchšie životné podmienky sa odrážali v ich celko-

⁴ V 17. storočí získala výsady kráľovského mestečka Zvolenská Slatina. Detva bola založená v roku 1638 ako poddanská obec víглаšského panstva a výsady mesta dostala až v roku 1811.

Spolu so Zvolenom sú významnými centrami Podpoľania dodnes.

vom spôsobe života, ako aj v charaktere vývoja umeleckých prejavov. Najmä z týchto príčin si niektoré hudobno-tanečné folklórne prejavy zachovali svoju relatívne archaickú podobu, a to až do polovice 20. storočia.

Národnostné zloženie obyvateľstva Podpoľania je slovenské. Okrajové časti takmer každej obce osídľujú Rómovia, ktorí v značnej miere ovplyvnili a obohatili hudobnú, najmä inštrumentálnu tradíciu regiónu.⁵

Pre územie Podpoľania je typické detvianske nárečie, ktoré zaraďujeme do skupiny tzv. zvolenských nárečí s výraznými južnoslovenskými znakmi. Celú oblasť charakterizuje prítomnosť mäkkej hlásky -l' (*koľeso, voľačo, leto...*). Od Dúbrav a Stožku na východ sa tvary v nominatívne množného čísla (napr. ruky, nohy) skloňujú podľa vzoru ulica (*ruke, nohe*). Genitív a datív všetkých podstatných mien ženského rodu jednotného čísla sa končia na -i (napr. *id'em do kuchni, dám svojej Aňički*). Tvary prídavných mien množného čísla zakončené na -e sa končia na -ie (napr. *zvoľenské, červenie*). Prídavné mená v datíve a akuzatíve jednotného čísla, napr. dobrého, milého, sa menia na tvary *dobrího, milího*. Skupina hlások -dl sa v niektorých lokalitách mení na -l (*šilo, salo*). Podstatné mená mužského rodu zakončené na -ček (napr. chlapček, jarček) sa menia na tvary končiace sa na -čok (teda *chlapčok, jarčok*). V niektorých obciach (napr. Dúbravica, Čerín, Hrochoť, Poniky a i.) zaznamenávame v niektorých slovách prítomnosť hlásky ä (napr. *gäťe, mäso, kámeň*).

Pre obce ležiace južne od Zvolena sú charakteristické niektoré znaky susedného hon-

tianskeho a novohradského nárečia. Napr. v Dobrej Nive sa hláska -m mení na -n (napr. *ňepovien, prepletán*).

Piesňový repertoár Podpoľania je na jednej strane pomerne vyhranený, na strane druhej charakteristický svojou diferencovanosťou nielen čo sa týka žánrovej pestrosti, ale i z hudobného hľadiska. Môžeme tu pozorovať dve navzájom sa prelínajúce hudobné kultúry. Jednak ide o staršiu pastiersko-zbojnícku kultúru zastúpenú najmä piesňami valaskými, piesňami so zbojníckou tematikou, svadobnými obradovými nápevmi a pod., na strane druhej môžeme v tejto lokalite nájsť historicky, resp. vývojovo novšie kultúrne prejavy reprezentované napr. piesňami tzv. novouhorskeho štýlu. Podpoľanie preto z hudobného hľadiska viacerí etnomuzikológovia považujú za prechodnú oblasť medzi archaickými stredoslovenskými a novšími juhoslovenskými hudobnými nárečiami.

Jadro piesňového repertoáru tohto regiónu tvoria valaské piesne (piesne č. 26, 46). Tento žáner je charakteristický pre lazové oblasti. Hudobnú stránku niektorých valaských piesní pomerne výrazne ovplyvnili tónotvorné možnosti pastierskych hudobných nástrojov, konkrétne pastierskych píšťal. Špecifický tónový materiál, ktorý možno na týchto hudobných nástrojoch zahrať (máme na mysli predovšetkým fujaru), výrazne ovplyvnil hudobnú stavbu niektorých piesní, ktoré sú v Podpoľaní dodnes živé.⁶

Medzi obradovými piesňami majú v Podpoľaní dôležité miesto napr. jánske piesne, spievané v čase letného slnovratu (pieseň č. 36). Sú príkladom najstarších piesňo-

⁵ V mnohých podpoľanijských obciach okrem nerómskych sláčikových hudieb a gajdošov pôsobili významné rómske kapely, ktoré reprezentujú ich potomkovia dodnes. Spomedzi všetkých môžeme spomenúť populárne ľudové hudby Paľáčovcov z Hrochote, Zacharovcov z Poník, Kováčovcov z Ponickéj Huty, rómske ľudové hudby Ladislava Oláha z Detvy, Jána Berkého – Dušana zo Zvolenskej Slatiny, Pavla Oláha-Všiváka z Poník, končiac legendárnymi rómskymi primášmi, Rinaldom Oláhom zo Zvolenskej Slatiny a Jánom Berkym-Mrenicom z Ocovej.

vých útvarov tohto regiónu. Keďže sa spievavali vo voľnej prírode, na kopcoch, pri jánskych ohňoch, charakterizuje ich pomalá, voľná interpretácia, zvolávač charakter (často boli preto doplnené ujúkaním). Pre ženský repertoár nesúci archaické hudobné znaky sú typické aj ľudné alebo žatevné piesne (pieseň č. 27), rôzne piesne viažuce sa na rodinný a kalendárny obradový cyklus (pieseň č. 50). Mužské spevné formy dokumentuje veľmi široká škála regrútskych a vojenských piesní (pieseň č. 42).

Podpoliansky hudobný štýl bol ešte v polovici 20. storočia živý a dynamický, preto tu vznikol priestor pre novú piesňovú tvorbu, ktorá priamo reflektuje dobové udalosti a rôzne spoločenské zmeny. Túto, hudobne mimoriadne pestrú vrstvu ľudových piesní reprezentuje v spevníku pieseň späť s obdobím združstevňovania (pieseň č. 51).

Z detských piesní uvádzame dodnes veľmi živú a obľúbenú pieseň viažucu sa k pohybovej hre *bobovo kľbko* (pieseň č. 41). Mnohé z detských nápevov, ktoré prezentujeme v tejto publikácii, patrili v minulosti do repertoáru dospelých, až neskôr sa postupne udomácnili v detskom repertoári (piesne č. 25, 37, 43).

Charakter a pestrosť tanečného piesňového repertoáru úzko súvisí s rozmanitosťou tanečných prejavov v Podpolaní. Prélajú sa tu tance staršej kultúry, reprezentované chorovodnými hrami (napr. tance z *Marmurienu* za vajcí z Detvy, *hrlička* z Dobrej Nivy, *tkám, tkám* zo Slatinských Lazov), odzemkami, staršími krúživými tancami (napr. *do visoka* v podobe *huľianskeho* z Devianskej Huty, *taňierového* z Očovej, *hore* z Detvy atď.) s tancami

novšej kultúry (tzv. *čardáš*, veľmi rozšírený v celom regióne, ale pod rôznymi miestnymi názvami). Zo ženských tancov majú veľké zastúpenie kolesá. Mužské tance okrem už spomenutých odzemkov reprezentujú najmä *rozkazovački* pri muzike. Práve tzv. *rozkazovački* možno považovať za akési podpolianske špecifikum. Fenomén mužského rozkazovania si piesne pred muzikou bol síce na Slovensku pomerne bežný, v niektorých podpolianskych obciach však nadobúdal výrazne osobitú – súťaživú, dynamickú až dramatickú podobu.

Pre podpoliansky spev je charakteristický jednohlasný prednes piesní. Predovšetkým v piesňach s pomalým prednesom používajú speváci rôzne melodické ozdoby. Pri interpretácii pomalých piesní je pre niektoré z nich príznačný ťahavý prednes, a to najmä v ženskom prejave (pieseň č. 36). Pri speve fujarových melódií často dochádza k akémusi „prerozprávaní“ piesne s výrazným frázovaním melódie (pieseň č. 46).

Ďalšou veľmi dôležitou črtou podpolianskeho spevu je kolísavý rytmus v interpretácii veľkej časti piesní. Dokonca aj pri sprievode ľudovou hudbou (predovšetkým pri už spomínaných rozkazovačkách) sa spevák pri speve nedrží pôvodnej rytmickej stavby melódie, ale zaspieva si ju „po svojom“ (niekedy aj mimo tempa hrajúcej kapely). Práve pri *rozkezuvaň pred muzikou* (piesne č. 29, 39) možno pozorovať tento spevácky individualizmus.

V súvislosti so spevom je pozoruhodné ujúkanie, ktoré je v tomto regióne charakteristické svojou dĺžkou a veľkou intenzitou zvuku, ako to bolo zaznamenané napr.

^o Základný rad tónov, ktoré možno za normálnych okolností zahrať na fujare, obsahuje jeden tón, ktorý by sme v prirodzenej durovej stupnici márne hľadali. Máme na mysli 7. tón tónového radu, ktorý je pri hre na fujare znížený. Práve ten sa tiež nachádza vo všetkých fujarových melódiách Podpolania.

V piesni č. 46 *Javorová huľža* je to napr. druhý tón, tón c2 v prvom takte umiestnený nad slabikou „vo“ (javorová huľža).

v Priechode alebo Slatinských Lazoch (pieseň č. 27). Takýmto spôsobom sa ujútkalo nielen pri trávnicích, ale i pri piesňach tanečného charakteru.

Hont a Novohrad

Hranice etnografickej oblasti Hont sú tožné s hranicami bývalej Hontianskej župy. Nachádza sa v južnej časti stredného Slovenska. Západnú hranicu lemuje Tekov, zo severu hraničí Hont s Podpoľaním. Z východnej strany susedí s regiónom Novohrad, ktorý územne pokrýva severnú časť historickej Novohradskej župy (jej južná časť bola v roku 1918 pričlenená k maďarskému územiu). Na východe susedí Novohrad s Gemerskou a na severe so Zvolenskou župou.

Novohrad patrí k najstarším územno-správnym celkom v Uhorsku. Vznikol už na prelome 10. a 11. storočia. Jeho centrom bol hrad Novohrad, v súčasnosti sa nachádzajúci na území Maďarska. Spočiatku bol súčasťou Novohradskej župy aj Hont, ten sa však v 11. storočí odčlenil. Dôležitým strediskom Hontu bol v minulosti hrad Hont, neskôr mesto Šahy, v súčasnosti je to hlavne Banská Štiavnica a Krupina. Strediskom Novohradu sú mestá Veľký Krtíš a Lučenec.

V severných oblastiach Hontu a Novohradu žije obyvateľstvo slovenskej národnosti, južné oblasti sú osídlené predovšetkým maďarským etnikom. V regiónoch je ľahké nájsť aj etnicky zmiešané oblasti spolunažívania maďarského a slovenského etnika, čo sa nakoniec odráža aj v ich speváckej tradícii (pieseň č. 18). Na okrajoch mnohých obcí žijú Rómovia, ktorí sa v minulosti živili predovšetkým kováčstvom, zvonkárstvom, muzikanstvom a námedznými prácami.

Pre oblasť Krupinskej planiny a západnej časti Novohradu je charakteristické tzv. laznícke osídlenie (v okolí Krupiny sa osa-

dy založené týmto spôsobom nazývajú krupinské kopanice). Pôvodne boli laznícke sídla sezónnymi rezidenciami, ktoré sa postupne transformovali na trvalé osídlenie. Mnohé laznícke sídla, predovšetkým v Novohrade, vznikli okrem iného aj presídľovaním obyvateľstva z iných oblastí, čo v značnej miere ovplyvnilo ich celkový charakter (presídlením obyvateľov z Podkriváňa a okolia vznikla napr. laznícka osada Šára, patriaca pod obec Trenč).

Hospodársky život Hontianskej župy ovplyvnila od 12. storočia nemecká kolonizácia. Nemeckí kolonisti ťažili drahé kovy v oblasti Banskej Štiavnice, Banskej Belej a Pukanca. Banícke oblasti boli a dodnes sú charakteristické aj osobitým výtvarným prejavom, ľudovým odevom a špecifickými banskými zvykmi (napr. banská slávnosť, tzv. *Salamander*, ktorý sa stal inšpiráciou pre súčasné, každoročne sa konajúce slávnosti v Banskej Štiavnici), a, samozrejme, osobitý piesňový materiál (piesne č. 11 a 13).

Kým stredná a južná nížinatá časť Hontu a Novohradu mala poľnohospodársky charakter (centrálna časť Hontu bola oddávna aj územím viníc a ovocných sádov), v lazníckych oblastiach Krupinskej planiny bol rozvinutý salašnícky chov oviec. Novohrad bol aj obilninárskou oblasťou a rozšíreným remeslom bolo vďaka surovínovej základni i hrnčiarstvo (Filakovo, Divín, Mašková). V Haliči vznikla v 18. storočí súkenka, prvá manufaktúra na Slovensku. Po príleve českého obyvateľstva začiatkom 19. storočia vznikli v Katarínskej Hute, Zlatne, Málinci a Poltári huty na výrobu tabuľového a dutého skla (táto a mnohé iné profesie našli svoj odkaz aj v tradičnom piesňovom materiáli; pieseň č. 71).

Hontianske a novohradské nárečia patria do skupiny stredoslovenských, južných nárečí. Ich spoločným znakom je prítomnosť hlások -ď-, -ť-, -ň-, -l-, avšak s výnimkou ban-

ských miest, kde sa -ď, -ť, -ň, -l' mení na -d, -t, -n, -l (porovnaj napr. so slovami: *pojdem, máte* v piesni č. 13). Pre severovýchod Hontu a severozápad Novohradu je charakteristická zmena -y na -e po tvrdých spoluhláskach (napr.: *rebe, kobe, mále, spaľa be, červeném, moteka* atď.) alebo na -ej (napr.: *červeněj, bejvaťi* atď.); porovnaj s piesňou č. 17). Spoluhláska n sa mení na m, napr.: *aspoň – aspom, pán – pá m, deň – d' em* atď. (piesne č. 2, 69). Pre dialekty severovýchodného Hontu a západného Novohradu je charakteristická zmena koncového -l' na ťi v neurčitku sloviac, napr.: *povedať – poviedaťi* a zmena samohlásky -a na -e, napr. v slovách *kemeň, staveti* (pieseň č. 4). Všetky spomenuté znaky sú reflektované vo všetkých textoch piesní v tomto spevníku.

Spomenuté historické súvislosti, spojené najmä s geografickou migráciou obyvateľstva, výrazne ovplyvnili hudobnú kultúru Hontu, Novohradu i oblasť bývalej Zvolenskej župy. Piesne s protitureckou tematikou alebo na južnom Slovensku rozšírené novouhorské piesne⁷ tak nachádzame aj v Podpoľaní a naopak pastierske piesne a hudobné nástroje, charakteristické práve pre tento región, objavujeme aj v južnejších regiónoch.

Tradičný piesňový materiál Hontu a Novohradu je veľmi bohato členený. Nájdeme tu preto piesne reprezentujúce najstaršie vývojové štádiá, tzv. magicko-rituálne piesne (pieseň č. 55), až po vývojovo oveľa mladšie, hudobne zložitejšie piesne

novouhorské (pieseň č. 18).

Zo spomenutých, štruktúrou jednoduchších obradových piesní tvoria veľkú skupinu materiálu z Hontu a Novohradu nápevy viažuce sa k jarným hrám a chorovodom.⁸ Vo väčšine lokalít sa spievali predovšetkým počas Veľkonočnej nedele a na Veľkonočný pondelok, a to až do päťdesiatych – šesťdesiatych rokov minulého storočia (piesne č. 4, 16). Významná skupina piesní zimného obdobia je pevne spätá s fašiangami. Práve počas fašiangových obchádzok a zábav mal veľmi dôležité postavenie *gajdoš'*, ktorý svojou hrou udržiaval spevnú i tanečnú atmosféru. Jeho prítomnosť v rámci fašiangového veselí odrážajú texty viacerých ľudových nápevov. Gajdošská tradícia zastávala v hudobnom živote Hontu a Novohradu dôležité miesto, čo dokazuje veľké množstvo gajdošských piesní nájdených v týchto regiónoch (pieseň č. 3).

V súvislosti s piesňami rodinného obradového cyklu sa treba zmieniť o svadobných piesňach, ktoré si vďaka silnej väzbe na tento obrad zachovali hudobnú a textovú podobu relatívne nezmenenú až dodnes. Kým jedna časť svadobného repertoáru sa viazala na rôzne fázy svadobného veselí, z hudobného a etnologického hľadiska sú mimoriadne cenné piesne, funkčne späte s konkrétnou situáciou, zvykom alebo momentom svadby (či už je to odchod nevesty z rodičovského domu, rituál čepčenia nevesty a pod.). V tejto úrovni tvoria osobitú zložku piesne spievané *na zore*. Spievali ich ženy a dievky na svitaní, pod oblokom nevesty, pokým

⁷ Termínom novouhorské, príp. magicko-rituálne piesne sa odvolávame na členenie slovenských ľudových piesní do hudobnoštýlových vrstiev, uvedené v závere predošlej kapitoly (Niekoľko slov o ľudovej piesni).

⁸ Viac informácií o tradičnej tanečnej kultúre na Slovensku a typologickým rozdelení ľudových tancov čitatelia nájdú v publikácii S. Dúžeka a B. Garaja (2001).

⁹ Boli to práve gajdy, ktoré v istom historickom období predstavovali na Slovensku najrozšírenejší hudobný nástroj tanečnej svetskej hudby. Charakteristické sláčikové združenia, buď doplnené o cimbal, alebo bez neho, však postupne od 18. storočia zosadili gajdy z pomyselného „trónu“ hudobných nástrojov tanečnej hudby. Popri sláčikových, najmä rómskych muzikách (dnes vo viacerých obciach doplnených o klarinet či saxofón) si významné postavenie udržal aj sólový hudobný nástroj – heligónka. V južných oblastiach oboch regiónov reprezentuje tanečnú hudbu okrem iného citara, resp. nástrojové zoskupenie viacerých citár.

sa tá obliekala. Táto spevná príležitosť je pomerne málo zdokumentovaná v iných regiónoch Slovenska, naopak pre Hont a Novohrad je charakteristická (piesne č. 24, 66, 68).

Z funkčne neviazaných piesní tvoria v týchto regiónoch pomerne obsiahlu skupinu balady (pieseň č. 67). Spievali sa pri rôznych príležitostiach, okrem iného na svadbách, páračkách, priadkach. Pozoruhodné sú i regrútske a vojenské piesne. Obsahom svojich textov prislúchajú k rôznym tematickým okruhom. Jednak sú v nich reflektované historické momenty súvisiace s tureckou inváziou (pieseň č. 63), na druhej strane v ich obsahu nachádzame témy späť so situáciami bežného vojenského života, napr. s odchodom na vojnu (pieseň č. 58), s lúčením mládenca so svojou milou (pieseň č. 62) a pod.

Pravdepodobne najrozsiahlejšiu skupinu funkčne neviazaných piesní oboch regiónov tvoria piesne tanečné. V celkovom tanečnom repertoári Hontu a Novohradu nachádzame tance najstarších vývojových vrstiev, akými sú jarné chorovody (pieseň č. 16 zo Senohradu), tzv. *chodenie s Kyselom*¹⁰ z Lešti alebo svadobné obradové tance (*zvoncovej tanec* z Dačovho Lomu – pieseň č. 17). Z krútvých tancov starého štýlu možno spomenúť napr. *fríškuo* z Litavy, *dupkaní* z Príbeliec, *hor* z Lešti. Z novších krútvých tancov, tancov tzv. *nového štýlu*, možno spomenúť napr. *trasení čardáš* z Hontianskych Nemiec, *na dva kroky* z Litavy a pod. Zaujímavé sú i rôzne ženské kolesové tance, ako napr. *makovuo koľeso* z Horných Plachtiniec, *ženské koľeso* z Dačovho Lomu či mužské fašiangové tance ako *káčorovi* z Príbeliec alebo

šablívi taňec z Hontianskych Nemiec (*šablívi tanec* – pieseň č. 18), ktoré boli neoddeliteľnou súčasťou fašiangového obdobia. Okrem nich sú dôležitými reprezentantmi mužských tancov pastierske odzemkové tance, ktoré v tomto spevníku reprezentuje pieseň č. 54).

Z párových a strofických tancov novšej kultúry sú pozoruhodné tance sklárskych obcí Zlatno, Málíneec, Poltár, v ktorých cítiť vplyv západnej (hlavne českej) tanečnej kultúry. Veľmi obľúbenými tancami boli tzv. *železnice* (napr. z Pliešoviec), ďalej *góla*, *kukučka*, *židovka*. Práve posledné spomínané sú z piesňového hľadiska zaujímavé preto, lebo sa k nim spravidla viaže iba jeden nápev, jedna ľudová pieseň, na ktorú sa tancujú. I keď tieto tance už nie sú živé, najstaršia generácia si ich dodnes pamätá.

V súčasnom pomerne silnom viachlasne orientovanom hudobnom dianí, a to nielen v oblasti folklórnej hudby, treba zdôrazniť, že v Novohrade a Honte sa v tradičnom speve uplatňuje jednohlasné spievanie. Viachlas sa objavuje len sporadicky, a to prevažne vo forme tzv. variantnej heterofónie¹¹. Pre spievanie pomalších piesní je okrem iného charakteristické používanie veľkého množstva malých melodických ozdôb. Napriek tomu, že ich podoba a výskyt v speve boli, resp. sú vecou individuálneho precítenia melódie spevákom, uvádzame niektoré ozdoby aj v prepisoch piesní v tomto spevníku (piesne č. 53, 66).

¹⁰ Pri všetkých lokálnych názvoch tancov sme sa rozhodli pre jednotný zápis – kurzívou, avšak s malým začiatočným písmenom, hoci v odbornej literatúre sa možno stretnúť s rôznymi prístupmi k tejto otázke.

¹¹ Tzv. variantná heterofónia je jednou z foriem viachlasu, ktorý nespája hlavnú melódiu s jej druhým hlasom, ale melódie, ktoré sú navzájom takmer identické, líšia sa len v niekoľkých tónoch.

Takto tvorený viachlas pôsobí zväčša ako jednohlas, len miestami niektorý spevák melodicky „vybočí z radu“ v dôsledku odlišnosti variantu piesne, ktorý spieva.

Zoznam publikácií použitých pri tvorbe kapitoly Niekoľko slov o ľudovej piesni

- Bartók, B.: Slovenské ľudové piesne 3. Bratislava 2009.
Beňušková, Z. a kol.: Tradičná kultúra regiónov Slovenska.
Prehľad charakteristických znakov. Bratislava 1998.
Blaho, J.: Záhorácke piesničky. Bratislava 1948 – 1986.
Burlasová, S.: Ej, prišli sme, prišli sme na pole družstevné. Bratislava 1980.
Burlasová, S.: Vojenské a regrútske piesne. Bratislava 1991.
Elscheková, A., Elschek, O.: Úvod do štúdia slovenskej ľudovej hudby. Bratislava 2005.
Galko, L. (zost.): Slovenské spevy I – VII. Bratislava 1972 – 1989.
Jágerová, A. (zost.): Škola ľudového spevu II. Zvolen 2002.
Plicka, K.: Eva Studeničová spieva. Martin 1984.
Urbancová, V.: Lúčne piesne – trávničky. Bratislava 2005.

Ďalej uvádzame publikácie, ktoré sme použili pri tvorbe textu regionálne zameranej kapitoly. Okrem spomenutých prameňov obsahuje zoznam literatúry bibliografické údaje publikácií venovaných problematike folklóru, ľudovej piesni alebo charakteru tradičnej kultúry a spevackej tradície priamo v Hontě, Novohrade a Podpoľaní.

Publikácie zamerané na problematiku hudobného folklóru a ľudovej piesne

- Dúžek, S., Garaj, B.: Slovenské ľudové tance a hudba na sklonku 20. storočia.
Bratislava 2001.
Elschek, O.: (heslá) Etnomuzikológia, Hudobná folkloristika, Ľudová pieseň,
Nástrojová hudba, Tanečná hudba.
In: Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska I, II. Bratislava 1995.
Elscheková, A., Elschek, O.: Slovenské ľudové piesne a nástrojová hudba. Antológia.
Bratislava 1982.
Elscheková, A., Elschek, O.: Úvod do štúdia slovenskej ľudovej hudby. Bratislava 2005.
Jágerová, A. (zost.): Škola ľudového spevu I. Zvolen 2001.
Jágerová, A. (zost.): Škola ľudového spevu II. Zvolen 2002.
Kresánek, J.: Slovenská ľudová pieseň zo stanoviska hudobného. 1. časť. Bratislava 1951.
Leng, L.: Náuka o slovenskom hudobnom folklóre. Bratislava 1977.
Leng, L.: Slovenský hudobný folklór. Bratislava 1961.

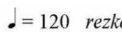
Ďalšie publikácie venované kultúrno-historickým kontextom vývoja regiónov a pramene piesňového repertoáru

- Alberty, J., Sloboda, J.: Novohrad. Veľký Krtíš 1989.
Bartók, B.: Slovenské ľudové piesne I. zväzok. Bratislava 1959.
Bartók, B.: Slovenské ľudové piesne II. zväzok. Bratislava 1970.
Bartók, B.: Slovenské ľudové piesne III. zväzok. Bratislava 2007.
Beňušková, Z. a kol.: Tradičná kultúra regiónov Slovenska.
Botík, J.: Hont. Banská Bystrica 1988.
Burlasová, S.: Vojenské a regrútske piesne. Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry,
zv. XVIII. Bratislava 1991.
Elschek, O., Elscheková, A.: Slovenská ľudová pieseň a nástrojová hudba.
Antológia. Bratislava 1982.

- Jágerová, A.: Kolotoč hier piesní a tancov. Zvolen 2007.
 Jágerová, A.: Tanečná antológia Hontu. 1. časť. Zvolen 2000.
 Jágerová, A.: Tanečná antológia Hontu. 2. časť. Zvolen 2002.
 Kol. autorov: Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska. Bratislava 1995.
 Mázorová, M., Ondrejka, K. a kol.: Slovenské ľudové tance. Bratislava 1991.
 Paľkovič, K.: Slovenská dialektologická príručka pre terénny výskum. Bratislava 1981.
 Poloczek, F.: Slovenské ľudové piesne. Bratislava 1952.
 Štolc, J.: Slovenská dialektológia. Bratislava 1994.
 Žudel, J.: Stolice na Slovensku. Bratislava 1984.

Vysvetlivky

V notových zápisoch piesní v tomto spevníčku sa používajú rozličné grafické označenia a symboly. Niektoré z nich si vysvetlíme, aby boli zrozumiteľnejšie a ľahšie sa s piesňami pracovalo.

 rezko označuje tempa, ktorým sa vyjadruje rýchlosť, akou je vhodné danú pieseň interpretovať. Číslo uvedené za štvrtovou notou naznačuje, koľko nôt tejto dĺžky sa v rámci melódie danej piesne doslova „zmestí“ do časového intervalu jednej minúty (čím je číslo väčšie, tým sa pieseň spieva rýchlejšie). Číselné označenie dopĺňa slovné vyjadrenie tempa, resp. charakteru prednesu

3. sfa. tretia strofa

 koruna, fermáta; uvedená značka pomerne výrazne predlžuje tón, nad ktorým je umiestnená

 čiarka nad taktovou čiarou naznačuje, že pri interpretácii piesne je na danom mieste vhodné vsunúť do melódie malú pauzu

 klesajúca čiara za notou naznačuje, že výška tónu počas spevu k záveru plynulo klesá. Ak sa takáto čiara nachádza medzi dvoma tónmi, prvý z tónov v závere klesá smerom k výške druhého tónu

 číslo v úvode taktu znamená, že v iných strofách piesne môže mať daný takt alebo viac nasledujúcich taktov iný hudobný obsah. Ten je notáčne znázornený v samostatnej osnove pod notovým zápisom piesne. Práve číslo pre neho určené poukazuje na miesto v zápise piesne, na ktoré sa daná zmena viaže (pieseň č. 7)

  opakovacie znamienka v zátvorkách uvedené nad určitou taktovou čiarou v notovom zápise naznačujú, že takty nachádzajúce sa medzi nimi sa môžu, ale nemusia opakovať (v piesňovej tradícii sa zaužívali oba spôsoby interpretácie piesne)

- G veľké písmeno znamená durový kvintakord
 g malé písmeno znamená molový kvintakord
 G⁷ veľké písmeno s číslom 7 znamená dominantný septakord
 Gzm veľké písmeno + písmená „zm“ znamenajú zmenšený kvintakord
 G/E⁷ lomka medzi akordickými značkami vyjadruje, že na danom mieste si možno vybrať medzi dvomi rôznymi akordmi

HONT

Banská Štiavnica
 Bátorová
 Bátorovce
 Bzovík
 Čabradský Vrbovok
 Dačov Lom
 Devičany
 Dolný Badín
 Hontianske Moravce
 Hontianske Nemce
 Hrušov
 Lišov
 Litava
 Príbelce
 Prenčov
 Pukanec
 Rykynčice
 Sebechleby

Senohrad
 Stredné Plachtince
 Sudice

PODPOLANIE

Breziny
 Čerfn
 Detva
 Detvianska Huta
 Dobrá Niva
 Dolná Mičiná
 Dúbravy
 Hriňová – Snohy
 Hrochof
 Môtová
 Očová
 Pliešovce
 Poniky
 Priehod
 Slatinské Lazy
 Trnie
 Zaježová
 Zvolenská Slatina

NOVOHRAD

Ábelová
 Cinobaňa
 Čelovce
 Devičany
 Dolné Strháre
 Horný Tisovník
 Kalinovo
 Lešť
 Lipovany
 Polichno
 Ružiná
 Turie Pole
 Veľký Lom
 Vidiná
 Zlatno

Abecedný zoznam všetkých piesní

A tan hore
 A tej našej gazd'ínuočki
 Ako je visoko
 Akože ja puojdem
 Belfi, Anka, belfi
 Bou bi Doučík
 Čieže to hrabački
 Čo je aj tá Hrochof
 Dobre tomu Jaňičkovi
 Dořini, dořini
 Dořiesli zme
 Dú, dú, pod vodu
 Edon, dva, tri
 Ej, čože to sušťi
 Ej, háje, háje
 Ešťe vám, mamička
 F tej Hrupčovej pivňici
 Haja, đunda, haja
 Hopže, čupže
 Id'e Jaňik ul'icou
 Iřiou Jaňik
 Ja son d'iouka robotná
 Jánořik, Jánořik
 Jedna sestra

Kebi ja ved'ela
 Keť postret'neš žida
 Keť sa tá síkorka
 Keť som ja mau
 Keť som ja valařiu
 Keť som jarnuo
 Keť son peria párala
 Kot som iřou okolo
 Majerki, majerki
 Mi zme mal'í muzikant'í
 Mi zme mal'í žiačikovia
 Na klopački klopajú
 Nahřevau sa na mňa
 Naša paňi gazd'iná
 Nesiem, řnesiem
 Neská f'arat nepojdem
 Ňeved'el som řcera
 Ňie jeden, řnie dva
 Ňieto na ton sveťe
 Oj, f tom víglaskom
 Oj, javorová hůžva
 Ot Preřporka
 Otpuřťe mi
 Ouće moje, ouće

Pod Belehradom
 Poľa Tonkou
 Pomeže mi vrecia tkaři
 Pot řopu, pot řopu
 Povecťe mi, chlapi
 Povedau mi jeden chlapec
 Pradmeže řen
 Predo mľinom
 Pri hájičku
 Rořťi daj
 řviedže mi, mesiačik
 řvej, haj, spala be
 řiroká je naša riečka
 Tam pod hájičkom
 Tí krupinskí páři
 Toto je ten chodňik
 Tratata, tratata
 U Mázorou
 Učiteľa veľkého
 Už zme pokosiři
 Vandrovaři hutňici
 Večer je už
 Vila mi maři

HONT

1. A tej našej gazd'inočki	26	40. Naša paňi gazd'iná	67
2. Ako je visoko	27	41. Ňesiem, Ňesiem	68
3. F tej Hrupčovej pivňici	28	42. Ňevedel som fčera	69
4. Haja, d'unda, haja	29	43. Ňie jeden, Ňie dva	70
5. Hopže, čupže	30	44. Ňieto na ton svet'e	71
6. Ja son d'iouka robotná	31	45. Oj, f tom víglaskom	72
7. Jánošík, Jánošík	32	46. Oj, javorová húžva	73
8. Keť postret'neš žida	33	47. Poľa Tonkou	74
9. Mi zme malí muzikanti	34	48. Poveč'te mi, chlapci	75
10. Mi zme malí žiačikovia	36	49. Povedau mi jeden chlapec	76
11. Na klopački klopajú	37	50. Tam pod hájičkom	77
12. NahŇevau sa na mňa	38	51. Už zme pokosíli	78
13. Neská fárat nepojdem	39		
14. Otpusťe mi	40		
15. Ouce moje, ouce	41		
16. Pomeže mi vrecia tkatí	42		
17. Šej, haj, spala be	43		
18. Široká je naša riečka	44		
19. Tí krupinskí páňi	45		
20. Toto je ten chodňík	46		
21. Tratata, tratata	47		
22. Učiteľa veľkého	48		
23. Večer je už	49		
24. Vila mi maťi	50		

NOVOHRAD

52. Akože ja puojdem	80
53. Beľi, Anka, beľi	81
54. Dobre tomu Jaňičkovi	82
55. Dú, dú, pod vodu	83
56. Edon, dva, tri	84
57. Eš'te vám, mamička	85
58. Keť som ja mau	86
59. Keť som ja valašiu	87
60. Keť som jarnuo	88
61. Kot som išou okolo	89
62. Ot Prešporka	90
63. Pod Belehradom	91
64. Pot šopu, pot šopu	92
65. Pradmeže ľen	93
66. Predo mľinom	94
67. Pri hájičku	95
68. Rostí daj	96
69. Sviedže mi, mesiačik	97
70. U Mázorou	98
71. Vandrovali hutňíci	99
-
125. A tan hore	52
126. Bou bi Doučik	54
127. Čieže to hrabački	55
128. Čo je aj tá Hrochoť	56
129. Dolíni, dolíni	57
130. Doňiesli zme	58
131. Ej, čože to šušťí	59
132. Ej, háje, háje	60
133. Id'e Jaňík ulicou	61
134. Išiou Jaňík	62
135. Jedna sestra	63
136. Kebi ja ved'ela	64
137. Keť sa tá síkorka	65
138. Keť son peria párala	66
139. Majerki, majerki	67

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

Hont

1 A tej našej gazďinočki

♩ = 100 *rezko*

Prenčov (Hont)
detská, pri pasení husí

A tej na - šej ga - zd'i-nuo - čki vi - la - pau jej
 ja - strap s'ie - pke. Choj ti, d'iou - ča, na tej lú - čke,
 do - žeň do - mou na - še hús - ke!
 Pa - paj, pa - paj, pa - paj - ke.

A tej našej gazďinočki
 vilapau jej jastrap s'iepké.
 Choj ti, d'iouča, na tej lúčke,
 dožeň domou naše húske!
 !: Papaj, papaj, papajke. :!

♩ = 90 *mierne, krokom*Stredné Plachtince (Hont)
k tancu *ženskej koľeso*

A - ko je vi - so - ko na ňe - bi hvie - zd' i - čka,
a - ko je vi - so - ko na ňe - bi hvie - zd' i - čka,
B
tak mi vi - ľe - ťe - la z mo - jej pra -
B
vej rú - čki si - vá ho - lu - bi - čka.

1. Ako je visoko na ňebi hviezdíčka,
ako je visoko na ňebi hviezdíčka,
! : tak mi viľeľela z mojej pravej rúčky sivá holubička. :!
2. Holubička sivá, holúbik ťa volá,
holubička sivá, holúbik ťa volá,
! : aspom za máľičko, úprimnuo srdiečko, na dve, na tri slová. :!
3. Pod horou zeľenuo drobná ďateľinka,
pod horou zeľenuo drobná ďateľinka,
! : moje očká sivie a líčka červenie ako tá maľina. :!

3 F tej Hrupčovej pivňici

Sudice (Hont)
gajdošská

♩ = 150 *rezko*

F tej Hrup - čo - vej pi - vňi - ci,
tan tan - cu - jú zboj - ňí - ci,
rúč - ke ma - jú dre - ve - nie
a pí - šťal' - ke srie - bor - nie.

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

1. F tej Hrupčovej pivňici,
tan tancujú zbojníci,
rúčky majú drevenie
a píšťal'ke sriebornie.
2. To, gajdoško, to, to, to,
ňerobil si cez leto,
ale buďeš cez zimu
vikrúcať si gazďinú.

♩ = 70 *mierne, krokom*Hrušov (Hont)
na Veľkú noc, pri vynášaní *Kysel'a*

Ha - ja, d'un - d'a, ha - ja, pos - la - la nás
krá - ľou - ná, ha - ja, d'un - d'a, ha - ja.

1. Haja, d'unda, haja,
poslala nás kráľouná,
haja, d'unda, haja.
2. Haja, d'unda, haja,
načože vás poslala,
haja, d'unda, haja.
3. Haja, d'unda, haja,
pre tri vozi kemeňia,
haja, d'unda, haja.
4. Haja, d'unda, haja,
načo vám to kemeňia,
haja, d'unda, haja.
5. Haja, d'unda, haja,
zlatie mosti staveňi,
haja, d'unda, haja.
6. Haja, d'unda, haja,
či nám dáte cez ňe ísť,
haja, d'unda, haja.

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

*Ide o spevný dialóg dvoch skupín dievčat stojacich v rade oproti sebe.
Na záver piesne sa spieva:*

A - kie na - še, ta - kie va - še, ha - ja, d'un - d'a, ha - ja.

Akie naše, takie vaše,
haja, d'unda, haja.

5 Hopže, čupže

Príbelce (Hont)
k tancu *dupkaní*

♩ = 120 *rezko*

G D7 G

Hop - že, čup - že, ňe - vo - luj - že,

D7 G

že som spa - dou do ka - lu - že,

D7 G (A7) D7 G

a s ka - lu - že do po - ľiou - ki

D7 G D7 G

a s po - ľiou - ki me - dzi d'iou - ki.

1. Hopže, čupže, ňevolujže,
že som spadou do kaluže,
l: a s kaluže do poľiouki
a s poľiouki medzi d'iouki. !

2. Či sa hňeváš, aľebo ňi,
milá moja, inak je ňi,
l: fašange sa, blázňime sa,
ket máme čo, napime sa. !

dupkaní - mužský súťaživý tanec, ktorý sa tancoval vo fašiangovom období.

Mládenci v drepe kráčali po kruhu (jedna doba - jeden krok) a súťažili, kto najdlhšie vydrží tancovať. Melódia sa stále zrýchľovala.

Vítaz tanca si mohol vybrať dievku a zatancovať sólo.

♩ = 100 *rezko*Ryknýčice (Hont)
dievocká

1) G 2) C D⁷ G

Ja son d'iou-ka ro - bo - tná, tri dñi chl'e-ba pe - čiem

G D D⁷ G

a kot i - d'em d'e - d'i - nou, řed - va no - he vře - čiem.

1) 2)

1. Ja son d'iouka robotná, tri dñi chl'eba pečiem
a kot id'em d'ed'inou, ředva nohe vřečiem.
2. Ja son d'iouka čistotná, pri potoku bojvam
a do roka añi ras v ñom sa ñeumojuvam.
3. Ñigdi sa mi v gazdovstve ñehoda ñestala,
pot kvočku som varené vajcia potsépala.
4. Kot id'em do mařtaľe, čizmiskami kľuochňam,
řesnás řitrou nadojím, řetko ho viľuochňam.
5. Ja som d'iouka řikouná zdvihla bi aj kláte,
aľe ma od hľiveňia bol'ia moje hnáte.

7 Jánošík, Jánošík

$\text{♩} = 90$ *rezko* Bátovce (Hont)
valaská

G D⁷ G

Já - no - šík, Já - no - šík, ti bez-bož-nuo d'ie - ťa,

G D⁷ G

ke - bi si ti ňe-bou kra-dou, ňe - la - pi - ľi bi ťa.

1. Jánošík, Jánošík, ti bezbožnuo d'ieťa,
kebi si ti ňebou kradou, ňelapil'i bi ťa.
2. Veľ som ja ňezbįjau chudobnįch roľńíkou,
aľe som ja zbįjau, zbįjau pńnou vlkolńkou.

♩ = 120 *rezko*Hontianske Moravce (Hont)
pri rôznych príležitostiach

Keť po-stre-tneš ži-da fce-sťe, da-ri bo-žie stvo-re-ňie,
spí-taj sa ho, čo von ňe-sie, pa-l'e-neč-ko, ko-re-ňie.
Traj-ra-la, ra-laj, ra-la, traj-ra-la, ra-laj-dom,
traj-laj, la-laj, la-laj, ra-la, traj-ra-la, ra-la, raj-dom.

1. Keť postretneš žida f ceste, dari božie stvorenie,
spítaj sa ho, čo von ňesie, paľenečko, koreňie.
Trajrara, ralaj, rala, trajrara, ralajdom,
trajlaj, lalaj, lalaj, rala, trajrara, rala, rajdom.
3. Nemá soli, aňi múki, aňi f kapsi beňíka,
a to preto, že mu hrala celí tíždeň muzika.
Trajrara, ralaj, rala, trajrara, ralajdom,
trajlaj, lalaj, lalaj, rala, trajrara, rala, rajdom.

*Vzhľadom k neprimeranosti niektorých častí textu (v súvislosti s účelom tohoto spevníka) sme si dovolili vynechať v riadnom zápise piesne jej druhú strofu.
Pre kompletnosť textu ju však uvádzame v tejto dodatočnej poznámke.*

2. Ak ti bude niečo riecťi, daj mu pozor na reči,
buchňi žida medzi pľecia, že mu duša viskočí.
Trajrara, ralaj, rala, trajrara, ralajdom,
trajlaj, lalaj, lalaj, rala, trajrara, rala, rajdom.

Mi zme maľí muzikanti

♩ = 110 *rezko*Dolný Badín (Hont)
pri rôznych príležitostiach

Mi zme ma - ľí mu - zi - kan - ťi, pri - chá - dza - me k vám.

A mi vie - me hra - ťi, a ja viem hra - ťi,

a mi na tej pí - šťa - ľe, a ja na tej pí - šťa - ľe,

tu - ľi, tu - ľi, tu - ľi, tu - ľi, tu - ľi, tu - ľi, tam.

1. I: Mi zme malí muzikanti, prichádzame k vám. :I
 A mi vieme hraťi,
 (sólo spev) a ja viem hraťi,
 (všetci) a mi na tej písťaľe,
 (sólo spev) a ja na tej písťaľe,
 (všetci) tuľi, tuľi, tuľi, tuľi, tuľi, tam.

2. I: Mi zme malí muzikanti, prichádzame k vám. :I
 A mi vieme hraťi,
 (sólo spev) a ja viem hraťi,
 (všetci) a mi na tých husľičkách,
 (sólo spev) a ja na tých husľičkách,
 (všetci) tidľi, tidľi, tidľi, tidľi, tidľi, tam.

3. I: Mi zme malí muzikanti, prichádzame k vám. :I
 A mi vieme hraťi,
 (sólo spev) a ja viem hraťi,
 (všetci) a mi na tej barbore,
 (sólo spev) a ja na tej barbore,
 (všetci) dudri, dudri, dudri, dudri, dudri, tam.

4. I: Mi zme malí muzikanti, prichádzame k vám. :I
 A mi vieme hraťi,
 (sólo spev) a ja viem hraťi,
 (všetci) a mi na tej cimbaľe,
 (sólo spev) a ja na tej cimbaľe,
 (všetci) cingil'ingi, cingil'ingi, cingil'ingi, bom.

Pieseň sa spieva bez hudobného sprievodu, pričom sólo speváci (deti) pomocou rôznych rekvizít symbolizujúcich hudobné nástroje (vretená, drevené paličky = cimbalové paličky, metla = kontrabas a pod.) napodobňujú hru muzikantov.

Bzovík (Hont)
novoročná pieseň

♩ = 125 *rezko*

G D G D G D⁷ G
 Mi zme ma - lí žia - či - ko - via, mi zme ma - ľie d' e - ťi,
 G G D⁷ G
 pri - šľi zme vám, pri - šľi zme vám No - ví rok vin - šo - va - ťi,
 D⁷ G D⁷ G D⁷ G D⁷
 pri - šľi zme vám, pri - šľi zme vám
 G D⁷ G D⁷ G
 No - ví rok vin - šo - va - ťi, No - ví rok vin - šo - va - ťi.

1. Mi zme malí žiačikovia, mi zme malie d'eti,
prišli zme vám, prišli zme vám Noví rok vinšovaťi,
l: prišli zme vám, prišli zme vám
Noví rok vinšovaťi, Noví rok vinšovaťi. :|
2. Mi zme malí žiačikovia, radí bi zme braľi
po oriešku, po jablčku kebi sťe nám daľi,
l: po oriešku, po jablčku
kebi sťe nám daľi, kebi sťe nám daľi. :|

Vinš:

*A ja vám vinšujem Noví rok šťastiví,
abi bol pre vašu rodinu priazniví,
abi sťe malí aj sto razí koňe, kuri, volí,
kačke, husí, masňie husí, sliepke aj moriake.
Sem, čítajte na dlaň turáke.*

Banská Štiavnica (Hont)
banícka

♩ = 80 *voľne, pomaly*

Na klo - pa - čki klo - pa - jú,
už ha - via - ri stá - va - jú,
s ka - han - ca - mi do ba - ni fá - ra - jú.

1. Na klopački klopajú,
už haviari stávajú,
!: s kahancami do bani fárajú. :!
2. I tí iberajtári,
hutmani, gracfiliari,
!: tam fárajú, hoda tag, haviari. :!
3. I moji tovarišia,
toho klopania slíšia,
!: počkajteže, brášok tovarišia. :!
4. Ket šichtu odbudeme,
potom sa napijeme,
!: zaplatíme, ket luon dostaneme. :!
5. Ked nás budú luonati,
budeme popjati,
!: či ta ja mám, bratku, znat volati. :!

12 Nahňevau sa na mňa

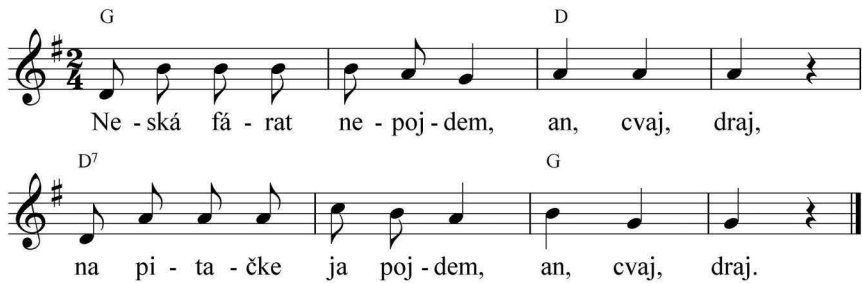
Lišov (Hont)
dievocká♩ = 100 *rezko*

Na - hňe - vau sa na mňa su - se - do - vie Ja - ňík,
že son mu od - ža - la na zá - hum - ňí ľa - dňík.

1. Nahňevau sa na mňa susedovie Jaňík,
! : že son mu odžala na záhumňí ľadňík. :!
2. Nože sa ňehňevaj, susedovie Jaňík,
! : ňeodžala son ti aňi jedon ľadňík. :!
3. Aňi jedon ľadňík, aňi jedno zrnko,
! : nože sa ňehňevaj, susedovie Janko. :!

Banská Štiavnica (Hont)
banícka pieseň

♩ = 120 *rezko*

Ne - ská fá - rat ne - poj - dem, an, cvaj, draj,
na pi - ta - čke ja poj - dem, an, cvaj, draj.

1. Neská fárat nepojdem, an, cvaj, draj,
na pitačke ja pojdem, an, cvaj, draj.
2. Banskí páni sa chitri, an, cvaj draj,
otpišu mi tri šichti, an, cvaj draj.
3. Ale ja im zaplatím, an, cvaj, draj,
aj huntík im prevrátim, an, cvaj, draj.
4. Tristo pántou kuvianích, an, cvaj, draj,
slepuo kura je na nich, an, cvaj, draj.
5. Vi ste šeci ženatí, an, cvaj, draj,
a máte aj dukáti, an, cvaj, draj.
6. Aj ja kcem už ženu mat, an, cvaj, draj,
bi mi mau gdo gazduvat, an, cvaj, draj.

14 Otpušte mi

Pukanec (Hont)
dievocka, ľúbostná♩ = 80 *mierne, krokom*

g A7 d A7 d

O - tpu - sťe mi, veľ - ko - mo - žní pá - no - vé

B C F

a vi - sli - šťe je - dno d'ieu - ča lá - ska - vé,

B^b C F

chu - do - bná som, s tím - to pro - zbu za - čí - nam,

g A7 d A7 d

a - ňi o - ca, a - ňi ma - tki viac ňe - mám.

- Otpušte mi, veľkomožní pánové
a vislište jedno d'ieuča láskavé,
! : chudobná som, s týmto prozbu začínam,
aňi oca, aňi matki viac ňemám. :!
- Len jedného, muojho Janka milého,
mňe od Boha ku pomoci daného,
! : aj toho mi už na vojnu ta vzal'i,
šabľu g boku, koňa k skoku mu da'í. :!
- Muoj Jaňík je za vojaka ňesúci,
slabé prsá d'iví kuoň mu rozmiesi,
! : doma ale ropkať muože pomal'i,
mňa si vezme, šťastní buďe muoj mil'í. :!

*pomaly*Devičany (Hont)
ovčiarska pieseň

Ou - ce mo - je, ou - ce, ma - ťe zla - tie zvon - ce,
re - ťia - ski strie - bor - ňie, sr - ce mo - sa - dzo - vie.

1. Ouce moje, ouce,
maťe zlatie zvonce,
l: reťiaski strieborňie,
srce mosadzovie. :l
2. Uš som vibačovau,
uš som vivalašiu,
l: už som si valašku
na kl'inchok zavesiu. :l
3. Bívau som valachom,
bívau som aj bačom,
l: teras bi bačovau,
aľe ňiman pri čon. :l

16 Pomeže mi vrecia tkaří

voľne, pomaly

Senohrad (Hont)
dievčenská, jarný chorovod

Po - me - že mi vre - cia tka - ři,
ha - ja, d'un - d'a, ha - ja.

1. Pomeže mi vrecia tkaří, haja, d'unda, haja.
2. Aj vi poťe a pospešte, haja, d'unda, haja.
3. Uš id'eme, pospešíme, haja, d'unda, haja.
4. Lepšie naše naprad'enuo, haja, d'unda, haja.
5. Ako vaše nasnovanuo, haja, d'unda, haja.
6. Červení pás ako juhás, haja, d'unda, haja.
7. Večí veňiec, ako hrňiec, haja, d'unda, haja.
8. Škola, fara maľovaná, haja, d'unda, haja.
9. Na majeri vlka draľi, haja, d'unda, haja.
10. A f škol'e ho rozberaľi, haja, d'unda, haja.
11. Na Sucháňi klke páľa, haja, d'unda, haja.
12. Senohrackie d'iouke chváľa, haja, d'unda, haja.

klke - chumáče z kúdele

Dačov Lom (Hont)
svadobná, k tancu zvoncovej

♩ = 92 *mierne, krokom*

Šej, haj, spa - la be, ko - be pri - šou da - la be
Ja - ňí - ko - vi po - spať, ko - ňí - ko - vi o - bro - ku,
že - be ská - kau do sko - ku, a - ko mla - dá že - na.

1. Šej, haj, spala be, kobe prišou dala be Jaňíkovi pospať,
koňíkovi obroku, žebe skákau do skoku, ako mladá žena.
2. Šej, haj, Jaňíčok, d'e si poďeu ručníčok, čo som ti ja dala.
Kot' som išou cez lavic, vipadou mi z nohavíc, voda mi ho zala.
3. Šej, haj, mladej páam, d'e si poďeu tuľipám, čo som ti ja dala,
kot som išou po poli zvrťajúci na koňi, víchrica ho zala.

18 Široká je naša riečka

Bátorová (Hont)
pri rôznych príležitostiach

♩ = 100 *mierne, krokom*

D G A⁷ D

Ši - ro - ká je na - ša rie - čka, ke - škeň a híd raj - ta,

D G A⁷ D

ňe - choť sta - d'e, du - ša mo - ja, mert be - e - šel raj - ta.

G D⁷ G G⁷ C a E⁷ A⁷ D

Ňe - spa - dňem, ňe - spa - dňem én a Ba - la - ton vi - zé - be,

D G A⁷ D

ra - čej pa - dňem, du - ša mo - ja, vé - led se - re - lem - be.

Široká je naša riečka, keškeň a híd rajta (*úzky je most na nej*),
 ňechoť staďe, duša moja, mert beešel rajta (*lebo spadneš do nej*).
 !: Ňespadňem, ňespadňem én a Balaton vizébe (*do vôd Balatonu*),
 račej padňem, duša moja, véled serelembe (*s tebou do lásky*). :!

♩ = 90 *mierne, krokom*Hontianske Nemce (Hont)
fašiangová, k tancu *šabl'ovi*

g C F⁷ B F⁷

Tí kru-pin-skí pá - ňi, keď ma o - do - bra - ľi,

B E F⁷ B

e - šťe mi ko - ňí - čka,

E A⁷ D⁷ g

še - ja, ho - ja, o - se - dla - ťi da - ľi.

1. l: Tí krupinskí páňi, keď ma odobraľi, :l
l: ešte mi koňička, šeja, hoja, osedlaťi daľi. :l
2. l: Kebi som bou veďeu, že misím vojak biť, :l
l: bou bi som si ja dau, šeja, hoja, šabl'ičku zhotoviť. :l
3. l: Zhotoviu bi som hu zo striebra, zo zlata, :l
l: abi mi visela, šeja, hoja, pri buočku pripetá. :l
4. l: Naostriu bi som hu na mramor kameňi, :l
l: abi sa bl'išťala, šeja, hoja, na čiernom remeňi. :l

20 Toto je ten chodník

Sebechleby (Hont)
mužská, záletnícka

♩ = 100 *mierne, krokom*

G G⁷ C A⁷ D D⁷ G D⁷

To - to je ten cho - dník me - dzi vi - no - hra - di,

G G⁷/H C A⁷

čo som ja cho - d'ie - vau, čo som ja cho - d'ie - vau

D D⁷ | 1. G | 2. G

g mi - ľej na vo - hľ'a - di, hľ'a - di,

1. |: Toto je ten chodník medzi vinohradi, :!
|: čo som ja chod'ievau, čo som ja chod'ievau g miľej na vohľadi. :!
2. |: Keť som ja chod'ievau, chod'ievali šeci, :!
|: keť som ja zannahau, keť som ja zannahau, zannahali šeci. :!
3. |: Keť som ja chod'ievau, bou chodníčok traví, :!
|: keť som ja zannahau, keť som ja zannahau, chod'ia po ňom kravi. :!

♩ = 120 *rezko*Litava (Hont)
krstinová alebo svadobná pri odchode nevesty

G D⁷ G

Tra-ta - ta, tra-ta - ta, ňe - puoj - d' e - me s' a - to - ta, s' a - to - ta,

G (D⁷) G

kím nás ga - zda ňe - vi - že - ňie s' a - to - ta, s' a - to - ta.

1. Tratata, tratata, ňepuojd'eme s'atota, s'atota,
! : kím nás gazda ňevižeňie s'atota, s'atota. :!
2. Ak sa na nás gazda hňevá, že mi tu hodujeme,
! : nak si chižu sebou berie a mi tu ostaňeme. :!

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

22 Učiteľa veľkého

Sebechleby (Hont)
koľeda pre rektora♩ = 120 *rezko*

U - či - te - ľa veľ - ké - ho, Gre - go - ra sve - té - ho,
a mi, žia - ci, slá - vnosť má - me na pa - mia - tku je - ho.

1. Učiteľa veľkého, Gregora svetého,
a mi, žiaci, slávnosť máme na piatku jeho.
2. Kto své dítke miluje vedúc je g dobrému,
nech dá žiačika do školi, nech sa učí temu.
3. Ponajprv Boha znať, stvoriteľa svého,
vieru jeho viznávaťi, Krista, sina jeho.
4. Ak nám žiaka ňedáte, na papier nám dajte,
z jedným grošom, lebo dvoma málo zúbožíte,
z jedným vajcom, lebo z dvoma žiaka vimeňíte.

Vinš k obchôdzke žiakov z Hontianskych Nemiec:

*Mi sme žiaci dobrí, vieme vinšovaťi,
a vi zasa vieťe, že nám máte daťi.
Viberat' ideme teraz na Gregora,
lebo sme vislaní ot pána rektora.
Bi s'te ho a tieš nás hojňe odmeňil'i,
na ražeň slaňinki kúsok ud'el'il'i.
Na Blažeja, veru, málo s'te nám daťi,
haluške sme si s čim omast'it' ňemaľi.
Tak teras veríme, že nám naďel'íte,
klbásku aj vajcia do koša vložiťe.
Tak mi vám za fšetko pekňe ďakujeme,
zdravia, lásku, svornosť vospolok prajeme.*

♩ = 100 *mierne, krokom*Bátorová (Hont)
na páračkách

g G⁷ c D⁷ g

Ve - čer je už, ľi - go - cú sa hvie - zd'i - čki,

Es C⁷ F F⁷ B

u su - se - dou za - čí - na - jú pá - ra - čki.

Es C⁷ F F⁷ B D⁷

Bie - lo pe - ria, bie - lo pe - ria pá - ra - jú,

g G⁷ c D⁷ g

na A - ňi - čku, na A - ňi - čku vo - la - jú.

1. Večer je už, ligocú sa hviezdičky,
u susedou začínajú párački.
! : Bielo peria, bielo peria párajú,
na Aňičku, na Aňičku volajú. :!
2. Poť ti, Anka, poť ti, Anka, poť ti von,
máš ti chlapcou, máš ti chlapcou plní dvor.
! : Čo ma po tých, čo ma po tých na dvore,
mám krajšieho, mám krajšieho f komore. :!

24 Vila mi maťi

voľne

Čabradský Vrbovok (Hont)
svadobná, spievaná *na zore*

Vi - la mi ma - ťi vie - no - čok,
s tej kru - tej ma - ti sr - d'ie - čok.

1. Vila mi maťi vienočok,
! : s tej krutej maťi srd'iečok. :!
2. Keď mi ho ona uvila,
! : po stoľe mi ho pustila. :!
3. Chitaj mi, maťi, vienočok,
! : s tej krutej maťi srd'iečok. :!

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

Podpoľanie

Dobrá Niva (Podpoľanie)
k fašiangovému tancu *palícovi*

♩ = 120 *rezko*

G D7 G D7

A tan ho - re na ko - mo - re se - d'í ko - cúr na sla - ňi - ňe,

G D7 G D7 G

choj - ťe - že ho o - do - hna - ťi a mňe kú - šťik o - dre - za - ťi.

D7 G D7

Ak sa má - ťe po - re - za - ťi, puoj - d'en si ja sán

G D7 G D7 G

a tak si o - dre - žen, že ván ňe - na - hán.

D7 G D7

Tu - to nán ňe - da - ťi, tu - to nán da - jú,

G D7 G D7 G

tu ko - ňa za - bi - ťi, tu ko - ňa ma - jú.

G D7 G D7

Sta - rá ba - ba a - ko ža - ba, su - chá a - ko trie - ska,

G D7 G D7 G

a keď prí - d'e pred gaj - do - ťa, po ri - ťi si pl'ie - ska.

Gaj - do - šu, gaj - do - šu, d' e je tvo - ja že - na,
na pe - ci vo vre - ci, tan zvá - ra pra - d' e - ná.
Dou s pe - ci, dou s pe - ci tí že - na ľe - ňi - vá,
ňe - puoj - d' en, ňe - puoj - d' en, ľe - bo mi je zi - ma.

1. A tan hore na komore sedí kocúr na slaňiňe,
chojťeže ho odohnaťi a mňe kúšťik odrezatí.
Ak sa máťe porezaťi, puoj'den si ja sán
a tak si odrežen, že ván ňenehán.
2. Tuto nán ňedaľi, tuto nán dajú,
tu koňa zabilí, tu koňa majú.
Stará baba ako žaba, suchá ako trieska,
a keť príde pred gajdoša, po riťi si plieska.
3. Gajdošu, gajdošu, d' e je tvoja žena,
na peci, vo vreci, tan zvára praďená.
Dou s peci, dou s peci, tí žena ľeňivá,
ňepuoj'den, ňepuoj'den, ľebo mi je zima.

Chlapci si dajú palice z liesky (asi 1 m dlhé) na pravé plece a utvoria zástup. Pochytajú sa navzájom tak, že každý drží pravou rukou svoju palicu za predný koniec a ľavou rukou chytí zadný koniec palice chlapca, ktorý stojí pred ním. Chlapci spievajú a tanečne bežia (jeden krok = jedna doba). Najprv sa pohybujú v kruhu, potom vedúci tanečník kruh otvorí a vedie zástup. Tanečníci vytvárajú zástupom rôzne obrazce (podliezajú pod bráničky, robia zákruty, prekladajú palice z pleca na plece, opäť sa vrátia do kruhu a pod.). Všetko záleží od tvorivosti vedúceho tanečníka.

26 Bou bi Doučik

Priechod (Podpoľanie)

k tancu *odzemok*♩ = 100 *krokom*

D A⁷ D

Bou bi Dou-čik dou-čo-vau, ke-bi sa bou va-ro-vau,

D A⁷ D

ke-bi si bou svoj o-pa-šťok na sto-le ňe-na-hau.

1)

1. Bou bi Doučik doučovau,
kebi sa bou varovau,
l: kebi si bou svoj opašťok
na stole ňenahau. :|
2. Ten opašťok takí bou
vigombíkování,
l: každá jedna gombulienka
stála pol toliari. :|
3. Hojže, bača, hojže, hoj,
ťebe košku a mňe loj,
l: ťebe košku na duďi
a mňe lojčok pod zubi. :|

voľne, pomaly

Slatinské Lazy (Podpoľanie)
trávnicka

Čie - že to hra - ba - čki tak pe - kňe spie - va - jú?__

To sa Ba - hí - ľo - je, do - bre ich__ cho - va - jú.

Úvodné ujúkanie:

Hu - ju - ju - ju - ju - ju - ju - ju - ju - húúú.

1. Čieže to hrabački tak pekňe spievajú?
To sa Bahľľoje, dobre ich chovajú.
2. Dobre ich chovajú, mľieko im dávajú,
aj slatkej páľenki, ot tej tak spievajú.
3. Sadaj, slnko, sadaj, frajera mi hľadaj,
a ja si ňesadňem, pokím ho ňenájďem.
4. Sľňiečko nad horou, pus ma, gazda, domou,
už ma milí čaká za našou stodolou.
5. Za našou stodolou, v mojej komuoročki,
v mojej komuoročki, f tepľej postieľočki.
6. Išiou mi muoj milí ta dou, na dolňiaki,
išiou sa naučíť potkúvať moriaki.
7. Išiou mi muoj milí na dolňiake bývať,
že sa tam naučí dobruo vínko pýjať.
8. Spievala bi ťenko, bolí ma hrďielko,
spievala bi ja viac, aľe keď ňemám hlas.
9. Spievala bi som si, aľe ňemám hlasu,
ta mi ho moja mať zaľiala do kvasu.
10. Čieže sa to ouce, pod javorom stoja,
kďeže sa valasi, že ich ňepodoja.
11. Čieže sa to ouce, na dolíňe bľacia.
To sa Jaňíkove, Ďuro ich zavracia.

28 Čo je aj tá Hrochoť

Hrochoť (Podpoľanie)
k mužským rozkazovačkám

♩ = 140 *rezko*

(Oj,) čo je aj tá Hro - choť

1) ta - ká o - vra - ve - ná,

2) a - ľe z nej vi - cho - d'í

G E7 A
če - ľad' pre - mi - ňe - ná.

1) 3 2) 3

1. (Oj), čo je aj tá Hrochoť taká ovravená,
! : aľe z nej vichodí čelad' premiŇená. :!
2. (Oj), čo je aj tá Hrochoť na veľkom hrbáči,
! : aľe sa mi, veru, na Hrochoťi páči. :!
3. (Oj), chlapi ako ruže a d'ioučence na to,
! : veť sa Hrochoťañia Ňezahanbia zato. :!

$\text{♩} = 200$ *rezko*

Hrochoť (Podpoľanie)
k mužským rozkazovačkám

1) $\overset{G}{\text{3}}$ $\overset{D^7}{\text{3}}$ G $\overset{D^7}{\text{3}}$ $\overset{G^7}{\text{3}}$

Do - ľi - ni, do - ľi - ni, bo - daj sa zva - ľi - ľi,

2) $\overset{C}{\text{3}}$ $\overset{a}{\text{3}}$ $\overset{D^7}{\text{3}}$ G ($\overset{G^7}{\text{3}}$)

že - bi mo - je nuo - ške po ňich ňe - cho - d'í - ľi.

1) 2)

1. Doľini, doľini,
bodaj sa zavalíli,
l: žebi moje nuoške
po ňich nechodíli. :|
2. Doľini som prešiou
a vrški ňemuožem,
l: frajerku som najšou
a žienku ňemuožem. :|
3. Doľini som prešiou
a vrški ňemuožem,
l: akože ja, d'iouča,
na teba zabudňem. :|

30 Doňiesľi zme

Tŕnie (Podpoľanie)
vianočná♩ = 90 *mierne, krokom*

Do - ňie - sľi zme vám no - vi - ni,
pri - šľi sme k vám do ho - sľi - ni,
čo nám má - ťe, to nám daj - ťe,
dl - ho nás tu ňe - me - škaj - ťe.

1. Doňiesľi zme vám novini,
prišli sme k vám do hostíni,
čo nám máte, to nám dajte,
dlho nás tu ňemeškajte.
2. Opekance vám ňechceme,
oreche kíct' ňebud'eme.
Bárs' bi s'ťe nám jablk daľi,
vinšujeme šťastí zdraví.

♩ = 125 *rezko*Môťová (Podpoľanie)
na páračkách, na priadkach

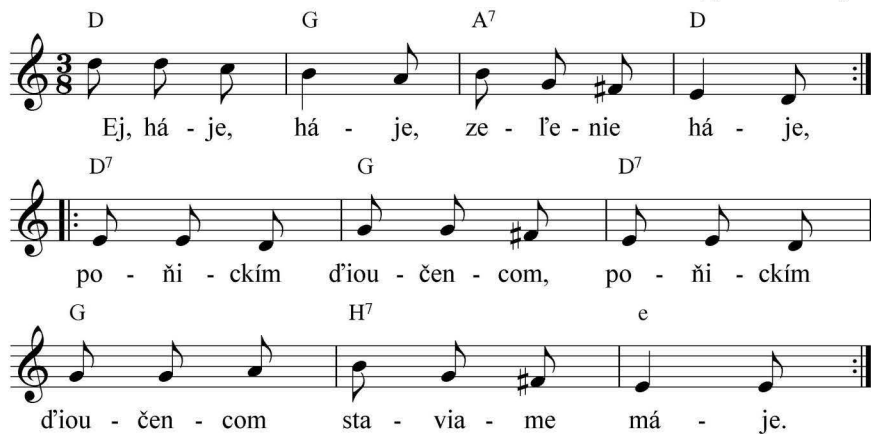
Ej, čo - že to šu - šťí, ej, čo - že to šu - šťí
v ze - ľe - nej bre - zi - ňe, v ze - ľe - nej bre - zi - ňe.

1. Ej, čože to šušťí, ej, čože to šušťí
v zeľenej breziňe, v zeľenej breziňe.
2. Otpadlo jabíčko, otpadlo jabíčko
v samom rozmaríňe, v samom rozmaríňe.
3. Ktože ho zodvihou, ktože ho zodvihou,
Ondrík Tiranoje, Ondrík Tiranoje.
4. Komuže ho on dau, komuže ho on dau,
Aňički Fegoje, Aňički Fegoje.
5. Červenuo jabíčko, červenuo jabíčko,
na pol'i je hňiluo, na pol'i je hňiluo.
6. Ňeber si, Aňička, Ňeber si, Aňička,
čo ti ňie je miluo, čo ti ňie je miluo.

32 Ej, háje, háje

Poniky (Podpoľanie)
mládenecká, pri stavaní májov

♩ = 70 *mierne, krokom*

Ej, há - je, há - je, ze - ľe - nie há - je,
po - ňi - ckím d'iou - čen - com, po - ňi - ckím
d'iou - čen - com sta - via - me má - je.

1. |: Ej, háje, háje, zefenie háje, :|
|: poňickím d'ioučencom, poňickím d'ioučencom
staviame máje. :|
2. |: Máje staviame, domi hradíme, :|
|: poňickím d'ioučencom, poňickím d'ioučencom
radosť robíme. :|

♩ = 100 *mierne, krokom*Pliešovce (Podpoľanie)
regrútska

I - d'e Ja - ňík u - li - cou na vra - nom ko - ňi,
 tá je - ho fra - jer - ka, tá je - ho
 fra - jer - ka pred do - mom sto - jí.

1. |: Id'e Jaňík ul'icou na vranom koňi, :!
 |: tá jeho frajerka, tá jeho frajerka pred domom stojí. :!
2. |: Gd'eže, Jaňík, gd'e id'eš, gd'e mašíruješ, :!
 |: že s tým tvojím koňom, pred tým našim domom ňezastavuješ. :!
3. |: A ja bi som pristavil, mamka mi bráňi, :!
 |: veť som ja, Aňička, moja frajeruočka, už zverbovaní. :!
4. |: Ňezverboval som sa ja ľen na tri ruočki, :!
 |: podajže mi, milá, holubička sivá, tie biele rúčki. :!
5. |: A ja bi ti podala, koňa sa bojím, :!
 |: ňeboj sa Aňička, sivá holubička, ja pri ňom stojím. :!

34 Išiou Jaňík

Zvolenská Slatina (Podpoľanie)

Fúbstná

♩ = 80 *krokom*

I - šiou Ja - ňík, i - šiou o - rať,
 dau si mi - lú po - zdra - vo - vať.
 A keď i - šiou do - mou s po - ľa,
 pria - mo ma mi - ľej do dvo - ra.

1. Išiou Jaňík, išiou orať,
dau si milú pozdravovať.
! : A keď išiou domou s poľa,
priamo ma milšej do dvora. !
2. Či spíš, milá, či čo robíš,
že mi dverka ňeotvoríš.
! : Lavou rúčkou otvárala
a pravú mi podávala. !
3. Sťicha, Janko, sťicha kráčaj,
potkóukami ňedotláčaj,
! : moja mamka čujňe spáva,
pilní pozor na mňa dáva. !

*voľne, pomaly*Dúbravy (Podpoľanie)
balada

Je - dna se - stra bra - ta ma - la,
je - dna se - stra bra - ta ma - la,
na voj - nu ho vi - prá - va - la,
na voj - nu ho vi - prá - va - la.

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

1. : Jedna sestra brata mala, :
: na vojnu ho víprávala. :	8. : Treťvo rano von vizrela, :
: čierne zore uvid'ela. :
2. : Jaj, bračok moj premiľený, :
: kedže mi prídeš z vojni? :	9. : Jaj, Bože mvoj premiľený, :
: už jej bračok pochovaní. :
3. : Jaj, sestrička premiľená, :
: vizeraj ma po tri rána. :	10. : Šeci páňi z vojni idú, :
: mojho bračoka ňevedú. :
4. : Prvo rano von vizrela, :
: bieľe zore uvid'ela. :	11. : A vi páňi, radní páňi, :
: de s'je mi bračoka ďali. :
5. : Jaj, Bože mvoj premiľený, :
: už je bračok oblečený. :	12. : Ved' zme ťi ho ňeprepiľi, :
: aňi f kartách ňeprehraľi. :
6. : Druhvo rano von vizrela, :
: červenie zore vid'ela. :	13. : Tam ťi leží za horami, :
: za horami f čiernej zemi. :
7. : Jaj, Bože mvoj premiľený, :
: už je bračok zastreľený. :	14. : F čiernej zemi ňeoranej, :
: ľen guľkami postrieľanej. :

36 Kebi ja veďela

voľne, pomaly

Hrochot' (Podpoľanie)
ženská, pri pálení jánskych ohňov

Ke - bi ja ve - d' e - la, ke - di bu - d' e Já - na,
ó, Já - ňe, Va - ja - ňe.

1. Kebi ja veďela, kedi bude Jána,
ó, Jaňe, Vajaňe.
2. Veru bi nakládla na tri strani ohňa,
ó, Jaňe, Vajaňe.
3. Prví bi nakládla na víchot slňiečka,
ó, Jaňe, Vajaňe.
4. Druhí bi nakládla na zápat slňiečka,
ó, Jaňe, Vajaňe.
5. Treťí bi nakládla na mena, na Jána,
ó, Jaňe, Vajaňe.

♩ = 90 *mierne, krokom*Detva (Podpoľanie)
na svadbe, páračkách, na priadkach

Keť sa tá sí - kor - ka vi - dá - va - la,
še - tkie si ftá - čen - ce po - vo - la - la,
ďa - ťeľ jej bou za pi - ta - ča
a du - dek, a du - dek bou za zvá - ča.

- Keť sa tá síkorka vidávala,
šetkie si ftáčence povolala,
ďaťeľ jej bou za pitača
a dudek, a dudek bou za zväča.
- Vrapce a holubi pekňe hraľi,
lastovičke pekňe šťebotali,
každí ftáčik ako veďeu,
pri stole tancovau, potom seďeu.
- Najhoršie pochodiu kráľik malí,
f tanci mu na nuoške postúpaľi,
liečľi ho orľi, sovi,
ležau za dva tížne doma chorí.
- Kuvík sa čudovau ľen s kúfika,
kaňa ho ponúka s poháríka,
sova frajerka hotová,
kccla viľeťeti spoza stola.

38 Keť son peria párala

Dobrá Niva (Podpoľanie)
na páračkách

♩ = 90 *mierne, krokom*

Keť son pe - ria pá - ra - la, ach, jaj, pá - ra - la,
ki - tľa sa mi dri - pa - la, ach, jaj, dri - pa - la.

1. Keť son peria párala, ach, jaj, párala,
kitľa sa mi driapala, ach, jaj, driapala.
2. Keť son spala f kútiku, ach, jaj, f kútiku,
doňiesou mi cukríku, ach, jaj cukríku.
3. Keť son stála na peci, ach, jaj, na peci,
prišlo gu mňe vo vreci, ach, jaj vo vreci.
4. Povedalo, že ma zje, ach, jaj, že ma zje,
že má zubi železnie, ach, jaj, železnie.
5. A ja son sa ňebála, ach, jaj, ňebála,
ja son sa mu zasmiala, ach, jaj, zasmiala.

♩ = 120/200 *krokom/rezko*Očová (Podpoľanie)
k mužským rozkazovačkám

e Diszm e Diszm e

Ma - jer - ki, ma - jer - ki, ze - fe - nie ma - jer - ki,

e D A⁷ D C 1) D H e

po je - dne j sa tra - fia tie mo - je fra - je - rki.

1) Diszm H

1. Majerki, majerki,
zeľenie majerki,
!: po jednej sa tračia
tie moje frajerki. !:
2. Frajeruočke štiri,
prečo sťe sa bíli,
!: pre ťeba, Jaňíčok,
že zme ťa ľúbili. !:

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru♩ = 110 *rezko*Hriňová - Snohy (Podpoľanie)
pri odovzdávaní dožinkového venca

G D⁷ G

Na - ša pa - ňi ga - zd'i - ná
ňe - ra - da sa u - mí - va,

a D D⁷ G

ho - spo - dár, ho - spo - dár.

1. Naša paňi gazďiná ňerada sa umíva,
hospodár, hospodár.
2. Naša paňi Agneša ňerada kašu mieša,
hospodár, hospodár.
3. Už zme fšetko zožali, do snopčekou zviazaľi,
hospodár, hospodár.

41 Ľesiem, ľesiem

Oĉov (Podpoľanie)
detsk hra♩ = 120 *mierne, krokom*

Ľe - siem, ľe - siem bo - bo - vo kl - pko.

A ja viem, ľe - po - viem, pot ko - ho po - dlo - ľim,

pot p - na I - va - na, I - van se - d'f sto - ľi - ci,

f řa - l - to - vej ĉa - pi - ci, fu - kľe mu do o - ĉf.

! : Ľesiem, ľesiem bobovo klpko. !
 A ja viem, ľepoviem, pot koho podloľim,
 pot pna Ivana,
 Ivan sed'f stolici, f řaltovej ĉapici,
 fukľe mu do oĉf.

Detf sa postavf do kola so sklonenmi hlavami k sebe. Jedno dieťa chodf okolo kruhu a udiera kaľdho vreckovkou. Niektormu dieťaťu vreckovku pod - to ho zaĉne nahnať okolo kruhu. Dieťa, ktoré hru zaĉfnať sa snaľf postaviť na miesto nahnajceho. Keď sa mu to podarf, hra a pieseň sa opakuje.

♩ = 80 *mierne, krokom (voľne, pomaly)*

Detvianska Huta (Podpoľanie)
regrútska

Ň - ve - d'el som fče - ra ve - čer, že bu - d'em vo - jak,
že ja bu - d'em bor - ňou no - siť na svích ra - me - nách.

Už je čá - kou na hla - ve, to je po - te - še - ňia mé,

čo ja bu - d'em no - sie - va - ťi vždi - cki na voj - ňe.

Ňved'el som fčera večer, že buďem vojak,
že ja buďem borňou nosiť na svích ramenách.
Už je čákou na hlave, to je potešenia mé,
čo ja buďem nosievaťi vždicki na vojňe.

43 Ľie jeden, ľie dva

♩ = 110 *mierne, krokom*Slatinské Ľazy (Podpoľanie)
dievčensk, k tancu *do koľesa*

Ľie je - den, ľie dva, a - ľi ľie tri,
 ľie ľti - ri, ľie peľ, a - ľi ľie ľeľ,
 ľie se - d'em, ľie o - sem, do d'e - via - tej,
 vi - ber si, A - ľi - ľka, do d'e - sia - tej.
 Vi - be - raj si pa - nu, kto - r ľen chceľ sa - m,
 mi - ľ mo - ja ľa - ľi - ja.

Ľie jeden, ľie dva, aľi ľie tri,
 ľie ľtiri, ľie peľ, aľi ľie ľeľ,
 ľie seďem, ľie osem, do d'eviatej,
 viber si, Aľiľka, do d'eviatej.
 Viberaj si panu, ktor ľen chceľ sam,
 mil moja ľaľija.

♩ = 90 *mierne, krokom*Breziny (Podpoľanie)
dievčenská, k tancu *do koľesa*

Ľie - to na ton sve - ťe maj - stra ta - ko - ví - ho,
čo bi u - ťiu su - kňu s kve - tu ma - ko - ví - ho.
Se - kun - de, re - ťkun - de, se - re - ťťí - ňe, se - kre - ťťí - ňe, kre - men - de.

1. Ľieto na ton sveťe majstra takovího,
čo bi ušiu sukňu s kvetu makovího.
Sekunde, reškunde, serešťíňe,
sekrešťíňe, kremende.
2. Ja ťi sukňu ušijen s kvetu makovího,
ťi mi cvernu uprať z daždá májovího.
Sekunde, reškunde, serešťíňe,
sekrešťíňe, kremende.
3. Ja ťi cvernu napradíen aj z májovej rosi,
ťi mi čižmi uši s komárovej koži.
Sekunde, reškunde, serešťíňe,
sekrešťíňe, kremende.
4. Ja ťi čižmi ušijen s komárovej koži,
ťi mi poprau pošel' na ťichon Dunaji.
Sekunde, reškunde, serešťíňe,
sekrešťíňe, kremende.
5. Ja ťi pošel' popravín na ťichon Dunaji
a ťi vojďi do ňej suchíma nohami.
Sekunde, reškunde, serešťíňe,
sekrešťíňe, kremende.

45 Oj, f tom víglaskom

Čerín (Podpoľanie)
dievčenská, fúbostná

♩ = 100 *krokom*

G/e 1) A A⁷ D A⁷ D D⁷

Oj, f tom ví - gla - skom pek - nom zán - ku na dvo - re,

G A⁷ 2) D A⁷ D D⁷

ej, pla - če tam švá - rno d'ieu - ča fko - mo - re,

G D

bie - li ru - čník v ru - ke má, s ňím si o - čká u - tie - ra,

3) e A A⁷ D A⁷ D

že jej mi - lí na tú voj - nu ru - ku - je.

1) 2) 3)

- Oj, f tom víglaskom peknom zánku na dvore,
ej, plače tam švárno d'ieuča f komore,
!: bieli ručník v ruke má,
s ňím si očká utiera,
že jej milí na tú vojnu rukuje. :!
- A ňenosila son ja smútok za ňikím,
a'e teraz buďem nosiť za milím,
!: čierne šati smútkovie,
mojmu srcu lúto je,
pre tie naše dve srdiečka cukrovie. :!
- A ňebanujem ja, moj milí, za inším,
!en za tvojím sľubovaňím falošným,
!: čo si ti mňe sľuboval,
keď si do nás choďieval,
teraz si ma zarmúcenú tak nahal. :!
- Oj, sľuboval si, že ma vezmeš na jeseň,
keď odpadie drobní lístok s čerešien.
!: Už odpadol, ešće ňič,
aj zapadol, zas !en ňič,
kediže sa, ti falošník, ožeňíš. :!

*voľne, pomaly*Očová (Podpoľanie)
valaská

Oj, ja - vo - ro - vá hú - žva, ja - vo - ro - vá hú - žva,
 ňe - bú - d'em ťa krú - ťiť. (Oj,) Ba - ča o - tr - ha - ní,
 ba - ča o - tr - ha - ní, ňe - bu - d'em ťa slú - žiť.
 Ba - ča o - tr - ha - ní, (oj,) ba - ča o - tr - ha - ní,
 ňe - bu - d'em ťa slú - žiť.

1. Oj, javorová húžva, javorová húžva,
 ňebud'em ťa krútiť.
 (Oj) Bača otrhaní, bača otrhaní,
 ňebud'em ťa slúžiť.
 Bača otrhaní, (oj), bača otrhaní,
 ňebud'em ťa slúžiť.

2. Oj, koľibuočka pustá, koľibuočka pustá,
 slnko do nej svieti.
 (Oj) Bača dorúbaní, bača dorúbaní,
 * rastú na ňom kveti.
 Bača dorúbaní, (oj), bača dorúbaní,
 * rastú na ňom kveti.

Textový variant:

* plačú za ním d'eti.

Dolná Mičiná (Podpoľanie)
na priadkach

♩ = 80 *mierne, krokom*

1) G D G

Po - ľa Ton - kou, tam je pie - sok, to je d'iou - ka ja - ko kvie - tok.

G D G D G

Tu - na daj, tu mi daj, to je d'iou - ka na - o - zaj.

1) 2., 3., 4. sfa.

1. Poľa Tonkou, tam je piesok,
to je d'iouka jako kvietok.
! : Tuna daj, tu mi daj,
to je d'iouka naozaj. :!
2. Poľa Spodbokou obrdačke,
to je d'iouka vo zvrtačke.
! : Tuna daj, tu mi daj,
to je d'iouka naozaj. :!
3. Poľa Gaščíkou, tam je topol',
to je d'iouka jako sokol.
! : Tuna daj, tu mi daj,
to je d'iouka naozaj. :!
4. Poľa Molčanou, tam je vřba,
to je d'iouka veľmi hrdá.
! : Tuna daj, tu mi daj,
to je d'iouka naozaj. :!

♩ = 100 *mierne, krokom*Dúbravy (Podpoľanie)
mužská

Po - ve - cte mi, chlap-ci, gde poj - de - te,
 či aj mňa zo se - bou zo - be - rie - te.
 Zle sa vám tam da - rí, poj - d'em aj ja s ya - mi,
 veď ja mám ka - ma - rá - tou za ho - ra - mi.

1. Poveďte mi, chlapci, gde pojdete,
 či aj mňa zo sebou zoberiete.
 l: Zle sa vám tam darí, pojdem aj ja s vami,
 veď ja mám kamarátou za horami. !
2. A keď zme mi prišli na kraj hori,
 pri jednom salaši ohník horí.
 l: Valasi pískajú, baču posmeškujú,
 s karabín aj s pištoľí vistreľujú. !
3. Počkajte ma, chlapci, tu zamálo,
 mňa je na salaši fšetko známo.
 l: Pojd'em popozerať, čo tam robí čelad',
 ja sa tam nebud'em dlho meškať. !

Povedau mi jeden chlapec

Detva (Podpol'anie)
detská

♩ = 90 *rezko*

Po - ve - dau mi je - den chla - pec, tu - laj - tom,
že ja ňe - viem chľe - ba na - piecť, tu - laj tom.
Taj - ľi - di, ki - ka - há - jom, taj - ľi - di,
tu - laj - tá - lom, táj - ľi - di, tu - laj - tom.

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

1. Povedau mi jeden chlapec, tulajtom,
že ja ňeviem chľeba napiecť, tulajtom.
! : Tajľidi, kikhájom, tajľidi, tulajtáalom,
tájľidi, tulajtom. :!
2. F pondelok ho pripravila, tulajtom,
v utorok ho zamiesila, tulajtom.
! : Tajľidi, kikhájom, tajľidi, tulajtáalom,
tájľidi, tulajtom. :!
3. A vo sredu pec kúrila, tulajtom,
vo štvrtok ho viváľala, tulajtom.
! : Tajľidi, kikhájom, tajľidi, tulajtáalom,
tájľidi, tulajtom. :!
4. A f piatok ho posádzala, tulajtom,
a f sobotu visádzala, tulajtom.
! : Tajľidi, kikhájom, tajľidi, tulajtáalom,
tájľidi, tulajtom. :!
5. Takí sa mi chľebík udau, tulajtom,
čo pot kuorou kocúr dudau, tulajtom.
! : Tajľidi, kikhájom, tajľidi, tulajtáalom,
tájľidi, tulajtom. :!

♩ = 80 *mierne, krokom*

Detva (Podpoľanie)
pri obchôdzke s ocelou

Tam pod há - ji - čkom trá - va ze - ľe - ná,
tam sa pre - cho - d'í pa - na Má - ri - ja.

1. Tam pod hájičkom tráva zeleená,
! : tam sa prechodí pana Mária. !
2. A za ňou idú traja anjeli,
! : traja anjeli z neba pozvaní. !
3. Kto túto pieseň trikrát zaspieva,
! : ten s Pánom Bohom v ňebi prebáva. !
4. Vispievala ju pana Mária,
! : tá s Pánom Bohom v ňebi prebáva. !

Vinše k obchôdzke:

Cincil'inci, cincil'inci, doňiesli zme vám oceli,
abi sa vám hrnce, miski ňebili a sľiepki dobre ňiesli.
Pochváľen buď Ježiš Kristus!

Na Ondreja (30. 11.) alebo v iný, tzv. stridží deň (na Katarínu - 25. 11., na Luciu - 13. 12., na sv. Tomáša - 21. 12. atď.) chodili malí chlapci, v Detve Rómovia, s ocelou. Verilo sa, že Rómovia v predvianočnom období roznášajú šťastie. Ocel' symbolizovala silu, pevnosť a zdravie. Vinšovníci vošli do domu, zahrkali ocelovými predmetmi, ktoré nosili so sebou (ocelová reťaz, hrniec a pod.), zaspievali a zavínšovali. Za koledovanie ich domáci pohostili a do batôžkov im dali orechy, jablká, prípadne peniaze.

51 Už zme pokosili

Zaježová (Podpoľanie)
pri odovzdávaní dožinkového venca

♩ = 120 *rezko*

Už zme po - ko - si - li na dru - sťeu-nom lá - ňe,
ľen čo kom - bajn za - čal,
ľen čo kom - bajn za - čal,
už aj zr - no má - me.

1. Už zme pokosili na drusteunom láňe,
l: ľen čo kombajn začal, ľen čo kombajn začal,
už aj zrno máme. :l
2. Schovali zme cepi, pridaľi k nim kosi,
l: ľen sa prizeráme, ľen sa prizeráme,
koľko ten stroj skosí. :l
3. Žitko zme zožali aj mak pozberali
l: a s toho fšetkého, a s toho fšetkého
veňiec pripravili. :l
4. Vi sa nás, preceda, zaľal' nežbavíte,
l: pokým tento pekní, pokým tento pekní
veňiec ňesplaťíte. :l
5. Za tento veňiec náš, dajte nám oldomáš,
l: dajte nám ho z láski, dajte nám ho z láski,
zbierali zme kláski. :l

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

Novohrad

Devičany (Novohrad)
svadobná

♩ = 70 *pomaly, krokom*

A - ko - že ja puoj-ďem ces ten háj ze - ľe - ní,

ka - ždá má ma - mi - čku, ka - ždá má

ma - mi - čku, mo - ja ľe - žia v ze - mi.

1) 7. sf.

2)

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

1. Akože ja puojďem
ces ten háj zeľení,
! každá má mamičku, :!
moja ľežia v zemi.
2. Jaj, céruška moja,
čože za kriudu máš,
! keď mi f čiernej zemi, :!
otpočinku ňedáš.
3. Jaj, mamička moja,
iďem sa vídavať.
! Pořeže mi, poře, :!
vienoček odávať.
4. Ňech ťi ju odáva,
najstaršia sestrička,
! budú ľudia vraveť, :!
že ťi to mamička.
5. Smutná noc, tmavá noc,
gd'e ňieto hviezdíčki,
ešte je smutnejšia,
moja najmil'ejšia,
svadba bez mamički.
6. Smutná ťi d'ieučička,
smutná svadba stojí,
! nože si ti rozváž, :!
gdo ťi na nej ňeňi.
7. Ňeňi tam, i ňeňi,
má slatká mamička,
! na jej hrobe virastá :!
šípová ružíčka.
8. A ja tú ružíčku
ňigda ňeotrňem,
! na svoju mamičku, :!
ňigda ňezabudňem.

*voľne, pomaly*Lešť (Novohrad)
uspávanka

Be - ľi, An - ka, be - ľi, muoj a - ňie - ľik bie - ľi,
vet ťi man - ka ve - rí, že ťa hláu - ka bo - ľí.

1. Beľi, Anka, beľi, muoj aňielik bieľi,
vet ťi manka verí, že ťa hláu-ka boľí.
2. Usňi, Anka, usňi, puojd'eš zajtrá z husmi,
budú sa ťi pásti f tej zelenej chraští.
3. Hajaže mi, hája, puojd'eme do hája,
naberieme kvieťa, uklad'ieme d'ieťa.

54 Dobre tomu Jaňičkovi

Ružiná (Novohrad)
pastierska

♩ = 90 *krokom (pomaly)*

Do - bre to - mu Ja - ňí - čko - vi,
čo má ko - šiar f ší - rom po - ľi,
ko - ľi - buo - čku pri bu - či - ňe,
fra - je - ruo - čku kraj d' e - d' i - ňe.

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

1. Dobre tomu Jaňičkovi,
čo má košiar f šírom poli,
koľibuočku pri bučiňe,
frajeruočku kraj d'ed'ňe.
2. Dobre tomu, čo nič nemá,
ňestarie sa, gďe čo sková,
večer ľahňe, ráno staňe,
ňikto mu nič ňeukradňe.

♩ = 120 *rezko*Čelovce (Hont)
vypočítanka

Dú, dú, pod vo - du, s ťe - ba gaj - di ňe - bu - dú,
ľen s ta - kí - ho ca - pka, čo po po - ľi ska - cká.
Dú, du, dú, s ťe - ba gaj - di ňe - bu - dú.

Dú, dú, pod vođu, s ťeba gajdi ňebudú,
ľen s takého capka, čo po poľi skacká.
Dú, dú, dú, s ťeba gajdi ňebudú.

56 Edon, dva, tri

Turie Pole (Novohrad)
pri muzike♩ = 100 *mierne, krokom*

F C

E - don, dva, tri, šti - ri, peť, šesť,

F G⁷ C

se - d'em, o - sem, d'e - vať, d'e - sať,

F G⁷ C

e - do - ná - sta ho - d'i - na,

F C F

ot - pre - vad' ma, muoj mi - lá.

1. Edon, dva, tri, štiri, peť, šesť,
seďem, osem, d'evať, d'esať,
edonásta hod'ina,
otprevaď ma, muoj milá.

2. Otprevaď ma čes tie dubi,
dám ťi cukru medzi zubi,
otprevaď ma ešte d'ial',
kým ňevidím Temešvár.

3. Temešvár jest peknuo mesto,
jest tam chlapcou više dvesto
a d'ioučeňiec do meru,
šecke naras poberú.

4. Jest tam pekňie tri panenke,
volajú ich pokropčience,
ena druhej pravila,
čím sa kerá umila.

5. Tá Aňička, tá sa z vínkom
a Zuzička z rozmarínkom
a Mariška smotanou,
hopsa, chlapci, hop, za ňou.

6. Tá smotana, tá ju krási,
že má pekňie žltie vlasi
a tváričku redzavú,
a vímluvu šušlavú.

♩ = 75 *pomaly*Ábelová (Novohrad)
svadobná, pri čepčení nevesty

E - šte vám, ma - mi - čka, po - ve - du - jem,
za svo - jou slo - bo - dou si ba - nu - jem,
že som si ju stra - ťi - la, svo - ju krá - su zme - ňi - la,
kto mi je, bo - že - muoj, kto prí - či - na.

1. Ešte vám, mamička, povedujem,
za svojou slobodou si banujem,
! : že som si ju straŕila, svoju krásu zmeňila,
kto mi je, božemuoj, kto príčina. :!
2. Ešte vám, mamička, dodám radu,
ñevidávajte vi cërku mladú,
! : jak si ona podvolí, po slobode pochodí,
ešte ju hlavička dost nabolí. :!

58 Keť som ja mau

Cinobaňa (Hont)
vojenská*pomaly*

Keť som ja mau dva-cat' ro - kou, mu - seu som ja biť vo - jak,
k cve - jun cvan - cig re - ge - men - tu, tam som mu - seu ru - ko - vať.

1. Keť som ja mau dvacať rokou,
museu som ja biť vojak,
k cvejún cvancig regementu,
tam som museu rukovať.
2. Keť som ja tam narukovau,
mundúr som vifasovau,
boli bi sťe sa d'ívali,
akí som ja vizerau.
3. Nohavice dodriapaňie,
blúza, mantel takoví,
do ňeho bi ňezaviazau
aňi za grajciar soľi.
4. Prvί štelung ma učilí,
museu som ja hapták stáť,
aj pri tom som zopár dostau,
aj tak som sa z'ě ňemau.
5. Druhí štelung ma učilí,
z gverom abrichtovalí,
aj pri tom som zopár dostau,
aj tak som sa z'ě ňemau.
6. Treťí štelung ma učilí
aj torniser pakovať,
aj pri tom som zopár dostau,
aj tak som sa z'ě ňemau.

*voľne, pomaly*Turie Pole (Novohrad)
zbojnická

Keť som ja va - la - šiu, aj ou - ce som pá - sou,
tak som si za - spie - vau, ko - šiar sa mi tria - sou.

1. Keť som ja valašiu, aj ouce som pásou,
tak som si zaspievau, košiar sa mi triasou.
2. Ouce moje, ouce, napoľi belice,
veť som si vipásou pri vás šibeňice.
3. Kebi ja bou veďeü, že ma budú vešať,
bou bi som si tajšou šibeňičke kresať.

60 Keť som jarnuo

♩ = 110 *mierne, krokom*Vidiná (Novohrad)
ženská, pri odovzdávaní
dožinkového venca gazdovi

Keť som jarnuo žitko žala,
pr - štek som si po - re - za - la.

Pla - ka - la som, fi - ka - la som,

na mi - lí - ho, na mi - lí - ho ča - ka - la som.

1. Keť som jarnuo žitko žala,
prštek som si porezala.
! : Plakala som, fikala som,
na milího, na milího čakala som. :!
2. Čakala som do večera,
že príde domou z majera.
! : Aj som dvere odoprela,
na milího som tej noci zaňevrela. :!
3. Keť som jarnuo žitko žala,
prštek som si porezala.
! : Plakala som, napichla som
tú boľačku na prštoku zlatím klasom. :!
4. Ňedaľeko na úvraťi,
pasie koňe Jaňík zlatí.
! : Pozrela som, len tak časom,
na boľačku na prštoku zabudla som. :!

♩ = 110 *rezko*Veľký Lom (Novohrad)
pri rôznych príležitostiach

Kot som i - šou o - ko - lo háj - ka ze - ľe - ní - ho,
po - čuv som ja šťe - bo - tať tá - čka ja - ra - bí - ho.

1. |: Kot som išou okolo hájka zeľeného, :!
|: počuv som ja štebotať táčka jarabího. :!
2. |: Čo tem táčik povedá, čo na skale sedá, :!
|: kerá pana dvoch lúbi, to je každá bledá. :!
3. |: To je táčku, to je fež, to je ňeňi prauđa, :!
|: a ja sama dvoch lúbim, a ja som červená. :!
4. |: Červená som, červená, aľe ňie od Boha, :!
|: ľem ot takej zeľini, kikirírk sa volá. :!
5. |: Kebi moja červenosť naveki trvala, :!
|: veru bi som sa mladá nigđa ňevíďala. :!

62 Ot Prešporka

Lipovany (Novohrad)
vojenská♩ = 100 *mierne, krokom*

D G H⁷
 Ot Pre - špor - ka pek - ná hra - cká,
 e E⁷ A
 z ro - zma - rí - nom sa - d'e - ná,
 D D⁷ G A⁷ D
 sa - d'i - la ju mo - ja naj - mi - ľej - šia,
 A A⁷ D
 keď na špa - cír cho - d'i - la.

1. Ot Prešporka pekná hracká, z rozmarínom sadená,
l: sadila ju moja najmiliejšia, keď na špacír chočila. :|
2. Sadila ju z rozmarínom, s pekným, drobným jaťeľom,
l: a to šecko na znamenia láski, že ja tvoja ňebudem. :|
3. To perečko čoś mi dala, to ja nosiť ňebudem,
l: keď ja prídem k svému regimentu, do strožaka posteľem. :|
4. Ten prsteňok, čoś mi dala, ten ja nosiť ňebudem,
l: keď ja prídem k svému regimentu, do gvera ho nabijem. :|
5. Ja do gvera ho nabijem, do Dunaja vistrelím,
l: môžeš milá samo dobre vedieť, že o ťeba ňestojím. :|

♩ = 90 *mierne, krokom*nelok. (Novohrad)
vojenská

Pod Be - le - hra - dom sto - jí vra - ní kuoň,
a na tom ko - ňi, a na tom
ko - ňi fše - tok mun - d'ier muoj.

1. l: Pod Belehradom stojí vrani kuoň, :|
a na tom koňi, a na tom koňi fšetok mund'ier muoj.
2. l: Chceš, milá, zved'eť, akí obed muoj, :|
pečeňa konská, voda dunajská, to je obed muoj.
3. l: Chceš, milá zved'eť, aká post'eľ má, :|
do lógru staňem, pod hlavu kameň, to je post'eľ má.
4. l: Chceš, milá, zved'eť, aká spoved' má, :|
spadňem dol' s koňa, hláuka podo mňa, to je spoved' má.
5. l: Chceš, milá, zved'eť, akí pohrab muoj, :|
bubni bubnújú, Turci strieľajú, to je pohrab muoj.

64 Pot šopu, pot šopu

Polichno (Novohrad)

školská, vianočná

♩ = 90 *pomaly, krokom*

Pot šo - pu, pot šo - pu, bí - va tam pa - nen - ka,
 dr - ží si si - ná - čka, dr - ží si
 si - ná - čka, bie - le - ho a - njel - ka.

1. Pot šopu, pot šopu,
 býva tam panenka,
 |: drží si sináčka, :|
 bieleho anjelka.
2. Zo srca vinšujeme,
 dari mu skladajme,
 |: mlieka plné hrnce :|
 na slatké rezance.
3. Peknučké ovečky,
 maľučké kozičky,
 |: aj fľašenu medu, :|
 d'ietatku koľedu.

*voľne, pomaly*Horný Tisovník (Novohrad)
priadková

Pra - dme - že ľen, pra - du - ľien - ke,
puoj-d'e - me do - mou, puoj-d'e - me do - mou.

1. Pradmeže ľen, pradľienke,
! : puojďeme domou, !:
puojďeme domou.
2. Kerá najviac napradľieme,
! : buďe gazďinou, !:
buďe gazďinou.
3. A tá Zuza, tá Ďuroje,
! : najviac napriadla, !:
najviac napriadla.
4. Chojťeže jej pre frajera,
! : nak sa ponáhľ, !:
nak sa ponáhľ.

Centrum pre tradičnú

66 Predo mľinom

*voľne, pomaly*Dolné Strháre (Novohrad)
svadobná, spievaná *na zore*

Pre - do mľi - nom, za - do mľi - nom ra - ki - ta,
 čie - rnim kve - tom, bie - ľim kve - tom pro - kvi - tá.

1. Predo mľinom, zado mľinom rakita,
čiernim kvetom, bielím kvetom prokvitá.
2. Ešte sa ja mojej mamke spítať mám,
s ťebou da ja, mamka moja, bývať mám.
3. Ej, ňi so mňou, d'iouka moja, ňi so mňou,
koho si si vivilila, tem s ťebou.
4. Ver' som si ja vivilila z ruži kvet,
krajší je muoj najmil'ejší za tem svet.

♩ = 80 *mierne, krokom*Kalinovo (Novohrad)
balada

G

Pri há - ji - čku, f tma - vom ľe - se,

A7 D7

švá - rno d'ěv - ča trá - vu re - že.

D7 G C

Kto ti ká - zau trá - vu ža - ťi,

D D7 G

mi - síš ti za - hi - nú - ťi.

1. l: Pri hájičku, f tmavom ľese,
švárno d'ěvča trávu reže. :l
Kto ti kázau trávu žaťi,
misíš ti tu zahinúťi.
2. l: Kot misín tu zahinúťi,
daj mi trikrát zavolaťi. :l
Móžeš, móžeš aj šťirikrát,
ňepomóže ťi oťec, brat.
3. l: Išlo d'ěvča do hájička,
postretlo tan jágerička. :l
Jáger, jáger, čo si strelíu,
že si pušku zakrvaviu.
4. l: Jáger, jáger, povec pravdu,
ľebo pójd'eš na prísahu. :l
A jáger sa tak naľakau,
šťetku praudu vípovedau.
5. l: Strel'eu son do jarabički,
čo sed'ela na trávički, :l
vodňe, v noci šťebetala,
mňe smútnemu spať ňedala.
6. l: Ňebola to jarabička,
bola to tvoja sestrička. :l
Tan ťi ľeží dostrel'aná,
f čěrně zemi pochovaná.

*voľne, pomaly*Dolné Strháre (Novohrad)
svadobná, spievaná *na zore*

Ro - sťi daj, ro - sťi daj, ja - vor, ja - vo - re,
tej mo - jej, tej mo - jej mam - ki vo dvo - re.

1. Rostí daj, rostí daj, javor, javore,
tej mojej, tej mojej mamki vo dvore.
2. Prikri da, prikri da muojho mil'ho,
čo mi je, čo mi je vieňok u ňeho.

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

♩ = 80 *pomaly, krokom*Lešť (Novohrad)
mládenecká, záleťníčka

Svied-že mi, me - sia - čik, čes ťem tma - ví ľes,
ved' mi uš svie - ťie - vat' via - cej ňe - bu - deš.
Muoj cho-dňík je ši - ro - kí, smu - tní, tma - ví, hl - bo - kí,
po ňom sa pre - cho - d'í muoj mi - ľí smu - tní.

1. Sviedže mi, mesiačik, čes ťem tmaví ľes,
ved' mi uš svietievať viacej ňebudeš.
Muoj chodník je širokí, smutní, tmaví, hlbokí,
po ňom sa prechodí muoj milí smutní.
2. Povec mi, Aňička, čos' taká bľedá,
vet si ti bývala žďicki červená,
očká sa ťi zvedeňie, líčka sa ťi zbledeňie,
povec mi, Aňička, čože ťi ľen je.
3. Akože ťi poviem, ket si istí ťem,
ved si k nám choďievau kažďí boží d'em.
Choďievau si kažďí d'em, seďem razi za tížďem,
a teraz ňeprídeš aňi jedem d'em.

Kalinovo (Novohrad)
svadobná♩ = 120 *rezko*

U Má - zo - rou dva - nác hla - níc ho - tu - jú,
pre Ma - ri - šku bo - ha - tí - ho ča - ka - jú.
Ňe - na - zdaj sa, že ťi prí - d'e bo - ha - tí,
Ťen ten Ja - no Bu - cha - no - ve stra - pa - tí.

1. U Mázorou dvanác hlaníc hotujú,
pre Marišku bohatého čakajú.
! : Ňenazdaj sa, že ťi príde bohatí,
Ťen ten Jano Buchanove strapatí. :!
2. Ňenazdaj sa, Mázorove ľalija,
že ti budeš u Buchanou gazdíná.
! : Ňebudeš sa po palote prechádzať,
aľe budeš suché hruške predávať. :!
3. Ňenazdaj sa, Buchanove tulipán,
že ti budeš u Mázorou mladí pán.
! : Ňebudeš sa po palote prechádzať,
aľe budeš slepé koňe poháňať. :!

♩ = 110 *rezko*Zlatno (Novohrad)
sklárska, pri muzike

G D G

Van - dro - va - ľi hu - tňí - ci,

1) G C D⁷ G

hu - tňí - ci, pňí - ci, pňí - ci, hu - tňí - ci,

G D⁷ G

van - dro - va - ľi hu - tňí - ci.

1) 2., 3. sfa

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

1. Vandrovaľi hutňici,
hutňici, pňíci, pňíci, hutňici,
vandrovaľi hutňici.
2. Co tam oňi zďelali,
zďelali tam hradu, hradu, záhradu,
zďelali tam záhradu.
3. Co tam oňi sad'ili,
sad'ili tam štrnák, štrnák, paštrnák,
sad'ili tam paštrnák.

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

Centrum pre tradičnú
ľudovú kultúru

9 788071 213246

ISBN 978-80-7121-324-6